

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ШОСТКИНСЬКИЙ ІНСТИТУТ

*Кафедра
економіки
та управління*

*Наукові дослідження молоді: проблеми та
перспективи інвестиційно-інноваційного
розвитку соціально-економічних систем*

Збірка наукових праць

*за результатами щорічного конкурсу
студентських науково-дослідних робіт*

<http://kepndr.sumdu.edu.ua/>

8

Шостка 2014

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Шосткинський інститут
Кафедра економіки та управління

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІ: ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

ЗБІРКА НАУКОВИХ ПРАЦЬ
VII СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ
ВИПУСК 8

(Шостка, 24 квітня 2014 року)

Шостка
Видавництво «Зодіак»
2014

Розглянуто, схвалено та рекомендовано до друку на засіданні кафедри економіки та управління ІІІ СумДУ.
Протокол №9 від 15 квітня 2014р.

Наукові дослідження молоді: проблеми та перспективи інвестиційно–інноваційного розвитку соціально-економічних систем: Збірка наукових праць VIII студентських науково-дослідних робіт, 24 квітня 2014 р., м. Шостка. – Шостка : Вид-во «Зодіак», 2014. – 65 с.

Збірка наукових праць містить стисле викладення науково-дослідних робіт, які були представлені на щорічний кафедральний конкурс студентських НДР. В збірці викладено результати наукових досліджень студентів Шосткинського інституту СумДУ, Конотопського інституту СумДУ, Хіміко-технологічного коледжу ім. І. Кожедуба ІІІ СумДУ, а також учнів ШНВК: спеціалізованої школи І-ІІ ступенів – ліцея м. Шостки. Збірка розрахована на науково-педагогічних працівників, викладачів ВНЗ, вчителів шкіл, молодих науковців, студентів навчальних закладів міста і учнів середніх шкіл та усіх, кого цікавить стан і особливості соціально-економічного, розвитку України та регіонів, технологія наукових досліджень, а також методи розв'язання проблем в економіці.

ТВОРЧИЙ КОЛЕКТИВ

(керівники інституту, кафедри, організатори конкурсу; викладачі;
керівники науково-дослідних робіт; співробітники кафедри)

**Акуленко В.Л., Пепеляєв І.О., Павленко Ю.Є., Тур О.М.,
Полончук В.О., Вареник І.В., Новикова І.В., Кітаєв О.В.,
Пригара І.О., Мамчук І.В., Осадча Н.М., Барна П.В.,
Старовойт О.В.**

ОРГКОМІТЕТ КОНКУРСУ

Голова оргкомітету

завідувач кафедри ЕтаУ, к.е.н., доц.:

Акуленко В.Л.

Заступники голови:

к.е.н., викладач кафедри ЕтаУ:

Новикова І.В.

студентка гр, Е-01 ІІІ, ІІІСумДУ:

Лустова Анна

Склад оргкомітету:

студентка гр, Е-01 ІІІ, ІІІСумДУ:

Убогович Яна

студент гр, Е-01 ІІІ, ІІІСумДУ:

Сухих Богдан

студентка гр, Е-01 ІІІ, ІІІСумДУ:

Пилипенко Дарина

студент гр, Е-01 ІІІ, ІІІСумДУ:

Усенов Сергій

студентка гр, Е-11 ІІІ, ІІІСумДУ:

Кузьменко Катерина

студентка гр, Е-21 ІІІ, ІІІСумДУ:

Шелупина Віта

студентка гр, Е-21 ІІІ, ІІІСумДУ:

Буліхова Валентина

студент гр, Е-31 ІІІ, ІІІСумДУ:

Конча Дмитро

студент гр, Е-31 ІІІ, ІІІСумДУ:

Тельман Дмитро

КОНКУРСНИЙ КОМІТЕТ

Голова конкурсної комісії:

Акуленко Віталій Лук'янович, кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри ЕтаУ, директор ІІІ СумДУ.

Заступник голови конкурсної комісії:

Пепеляєв Іван Олександрович, кандидат технічних наук,
заступник директора з наукової роботи ІІІ СумДУ.к.е.н., викладач
кафедри ЕтаУ.

Члени конкурсної комісії:

1. Вареник Ірина Володимирівна, кандидат економічних наук,
викладач кафедри ЕтаУ ІІІ СумДУ.

2. Новикова Інна Володимирівна, кандидат економічних наук,
викладач кафедри ЕтаУ ІІІ СумДУ.

3. Полончук Віра Олексіївна, ст. викладач кафедри ЕтаУ ІІІ СумДУ.

ЗМІСТ

Передмова.....	7
Літопис поступу.....	8
Школьна Ю.С., Гаврилiна В.І. Інфляційні процеси в Україні в роки незалежності..	9
Булiхова В.В., Шелупина В.О. Проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства.....	13
Лустова А.Б., Пилипенко Д.М. Стан та перспективи вторинної переробки побутових відходів в Україні	20
Полуда І.А., Глушенко Н.Г. Аналіз податкової системи України та країн Європи..	28
Коворотня Н.С. Проблеми впровадження податку на розкіш в Україні.....	33
Кравченко В.О. Інвестиції в екологічний маркетинг	39
Кузьменко С.О., Малиш К.О. Зелені технології - шлях до майбутнього.....	47
Кузьменко Е. Декаплінг-аналіз еколого-економічного розвитку Сумської області..	54
Убогович Я.О. Особливості формування та використання трудового потенціалу у вищих навчальних закладах України.....	59

Передмова

В час інноваційних перетворень не існує потреби доводити вже сприйняту прогресивним світом аксіому: існує незаперечний зв'язок між позитивними тенденціями розвитку національної економіки та інноваційною активністю вищих навчальних закладів. Розвиток наукових досліджень студентів та активне впровадження результатів пізнавальної активності цієї найбільш активної, найбільш вмотивованої і цілеспрямованої частки українського суспільства – головне завдання будь-якого, національного за своєю сутністю, вищого навчального закладу України. Стверджуємо, що фундаментальні та пошукові дослідження студентів у сфері пошукових інтересів і наукових напрацювань кафедри економіки та управління ШІ Сум ДУ мають велике значення як для самих молодих дослідників, отже, для наукового рівня та престижу професорсько-викладацького колективу кафедри, інституту, а також для базового навчального закладу, так і для українського суспільства в цілому, оскільки безпосередньо і опосередковано сприяють загальному поступу країни у краще майбутнє.

Так вже склалося, що студенти ШІ Сум ДУ і, зокрема, кафедри економіки та управління, свідомо беруть участь у різних формах навчально-пізнавальної творчої роботи та у виконанні дослідницького пошуку у поза навчальний час, а саме: участь у роботі наукових семінарів кафедри, олімпіад різних рівнів, наукових та науково-практичних конференцій інституту й інших навчальних закладів, наукових конкурсах, підготовці та захисту наукових рефератів, проблемних доповідей, курсових і дипломних робіт. Саме на цьому шляху і саме таким чином проявляється справжня талановитість наших студентів.

З метою залучення до наукової творчості здібних студентів відповідно до їх наукових інтересів, розвитку їх творчих здібностей, розширення власного, системного світогляду, наш науково-педагогічний колектив вже восьмий рік поспіль проводить щорічний кафедральний конкурс студентських науково-дослідних робіт «Наукові дослідження молоді: проблеми та перспективи інвестиційно-інноваційного розвитку соціально-економічних систем». Характерно, що наш науковий конкурс для небайдужої та активної молоді кафедри, інституту та інших навчальних закладів вже став і доброю традицією і помітною подією у науковому житті міста. Про результати проведення наукових «конкурсних змагань» ми оперативно інформуємо суспільство, друкуючи матеріали актуальних досліджень наших студентів у кафедральній науково-інформаційній збірці. Отже, ми докладно та професійно інформуємо громадськість про стан речей у пріоритетних сферах наукової діяльності наших студентів, про наукові напрацювання кафедри, про рівень та регіональну (і, сподіваємось, у подальшому, державну!!!) практичну значущість наукових результатів студентських робіт, про нові напрями економічних досліджень, про персональні здобутки студентів.

Науково-педагогічний колектив кафедри впевнений, що наш науковий конкурс і надалі буде традиційним, цікавим, бажаним та корисним для дослідників-початковців, сприятиме інтересу молоді до пізнавальної та корисно-прагматичної дослідницької діяльності, до бажання примноження власного світу знань та вмінь, а тому і у подальшому займатиме чинне місце у науковому житті кафедри.

*З повагою, науково-педагогічний колектив
кафедри, організаційний комітет конкурсу*

ЛІТОПИС ПОСТУПУ

Стислі підсумки конкурсу студентських НДР 2013 року:

У 2013 році на конкурс подано **13** науково-дослідних робіт (НДР), з яких:

- роботи студентів Шосткинського інституту Сумського державного університету (ШІ Сум ДУ) – **5 НДР**;
- роботи студентів Шосткинського хіміко-технологічного коледжу ім. І.М. Кожедуба (ШХТК) – **2 НДР**;
- роботи студентів Конотопського інституту Сумського державного університету (КІ Сум ДУ) – **3 НДР**;
- роботи учнів ШВНК: спеціалізована школа І-ІІ ступенів – ліцей – **4 НДР**.

РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРТНОЇ ОЦІНКИ НДР

За підсумками проведення конкурсу (1-й етап – дослідження, складання та анонімна експертиза звітів про НДР; 2-й етап – захист НДР на відкритому науковому семінарі кафедри), а також на підставі аналізу результатів за ступенем відповідності робіт об'єктивним критеріям («Положення про конкурс студентських НДР», 6.11.2006 р.) експертна комісія визначила найкращі роботи і переможців конкурсу.

Переможці конкурсу 2013 року

I місце:

Лустова Анна, Пилипенко Дарина, ШІ СумДУ, гр. Е-01 Ш «Стан та перспективи розвитку органічного виробництва в Україні»

Віліховська Катерина ХТК ім. І. Кожедуба, гр. Еп-10, Маницький Андрій ХТК ім. І. Кожедуба гр. Кс-10 «Інвестиційний проект міні-заводу по виробництву OSB плит»

II місце:

Ходак Аліна, Леонова Ірина ШІ СумДУ, гр. ЕФ–21Ш, Александренко Олексій ШІ СумДУ, гр. СУ–01Ш, Прокудіна Катерина ШІ СумДУ, гр. ХМ–21Ш «Інтелектуальне завантаження Індустріального парку «Свема» як інструмент інноваційного розвитку м. Шостки та регіону»

Мозолєвська Ганна ШНВК: спеціалізована школа І-ІІ ступенів – ліцей 11–Б клас «Економічне призначення податку на нерухомість: світовий досвід та перспективи використання в Україні»

III місце:

Буліхова Валентина, Шелупина Віта ШІ СумДУ, гр. ЕФ-21Ш «Гендерний портрет міста Шостка»

Шамардина Катерина КІ СумДУ, гр. Е-91Ш «Вплив соціально-економічних чинників на демографічну ситуацію»

Задьора Ольга ШНВК: спеціалізована школа І-ІІ ступенів – ліцей 11–Б клас «Вплив інвестиційних капіталовкладень на розвиток економічного потенціалу країни»

Хіміко-технологічний коледж ім.І.Кожедуба
Шосткінського інституту Сумського державного університету

ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Метою даної роботи є аналіз інфляційних процесів в Україні за роки незалежності і можливі шляхи вирішення існуючих проблем.

Вступ. Проблема інфляції в Україні є досить актуальною в наш час і вимагає свого негайного вирішення. Особливо негативно відбивається інфляція на всіх сторонах соціально-економічного життя в Україні, що є порушенням процесу суспільного відтворення. Вона спричиняє зростання цін, зниження життєвого рівня населення, позбавлення підприємств стимулів.

Виклад основного матеріалу.

Суть інфляції полягає в тому, що національна валюта знецінюється по відношенню до товарів, послуг та іноземної валюти.

Україна успадкувала нежиттєздатну дефіцитну економіку, а разом з нею величезний інфляційний потенціал. На початку 90-х років ХХ ст., як стверджують провідні економісти, основними причинами розвитку інфляції були низький рівень ефективності виробництва та якості продукції; державний монополізм і відсутність конкуренції; спотворена структура виробництва з низькою часткою предметів споживання; надмірне зношення основних фондів;

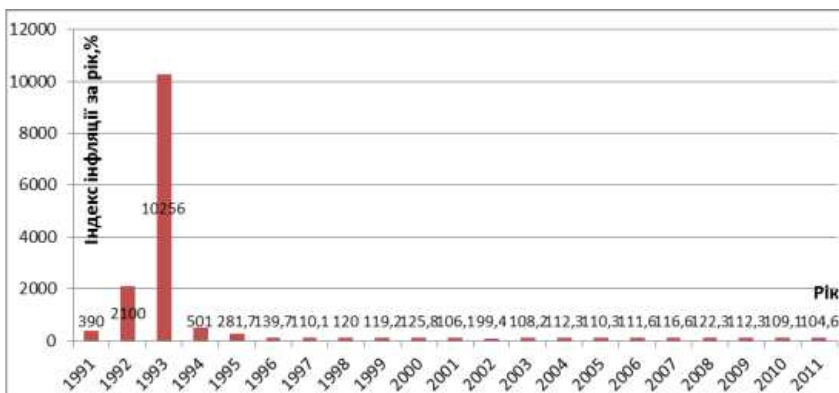

Рис. 1 Динаміка індексів споживчих цін (індекс інфляції) в Україні, 1991-2011рр.

Як видно з рис. 1, інфляційні процеси 1991-1993 рр. мали найвищі темпи. 1991 рік відзначився появою відкритої інфляції. Уряд прагнути знизити надлишковий попит, взяв курс на лібералізацію цін, щоб трансформувати приховану інфляцію у відкриту. На фоні прискорення загальноекономічного спаду у 1991 році урядом України на початку 1992 р. було вирішено запровадити інфляційну політику так званого типу «шокової терапії», метою якої було якнайшвидше лібералізувати економіку. Розвиток інфляційних процесів в цей період підсилює ще й діяльність НБУ, а саме значні кредитні емісії. В умовах значної кредитної емісії в економіці України поглиблюється платіжна криза. Причиною цьому є відсутність державного контролю за витрачанням коштів на державних підприємствах. За цих умов більшість коштів зосередилася у приватному секторі, а у державному з'явилася криза неплатежів.

Наукові дослідження молоді: проблеми та перспективи

Все це лише призводило до порушення рівноваги та поглибленню інфляційних процесів не лише у відкритій формі, а й у прихованій. Якщо у 1991 році індекс цін становив 390%, в 1992 році – 2100%, то в 1993 – 10256% . За оцінкою Світового банку він був найвищим у світі.

З лютого 1994 року позитивного значення набув рівень депозитного процента, що стимулювало прискорене зростання депозитних вкладів. це призвело до випереджаючого зростання залишків вільних коштів комерційних банків на кореспондентських рахунках в НБУ. Політика дорогих грошей сприяла нагромадженню населенням грошей, зменшенню швидкості їх обігу. Починаючи с 1995року головним завданням макроекономічної політики стало приборкання високої інфляції та утримання її на відповідному рівні.

В 1996 році була впроваджена грошова реформа. Головними завданнями якої була заміна тимчасової грошової одиниці – українського карбованця на національну валюту – гривню; зміна масштабу цін; створення стабільної грошової системи та перетворення грошей у важливий стимулюючий фактор економічного і соціального розвитку.

В 1998 році в Росії мала місце фінансова криза, яка негативно позначилась на економічній ситуації в Україні. Від північного сусіда нашої економіці передалися знецінення валюти, що підвищило ціни на енергоносії і прискорило темп інфляції, який у 1998 році становив 120% . Паливна криза в Україні в середині 1999 року, а також недорід у сільському господарстві спричинили стрибок цін на енергоносії та продукти харчування. Темп інфляції склав 119,2%.

2000 рік став першим роком реального економічного зростання. В основу цього процесу були закладені чинники попереднього періоду, а саме зростання внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту, підвищення доходів підприємств, зростання цінової конкурентоспроможності країни.

У 2002 році зареєстрований найменший рівень інфляції (99,4%).

Вже в 2003р. інфляція становить 108,2%., потім простежується тенденція до спаду і знову зростання цін.

2004 рік характеризується постійним зростанням соціальних виплат населенню, значним зростанням вартості енергоносіїв, що в свою чергу призвело до зростання цін на продукцію.

У 2005 році спостерігається різке зростання внутрішніх цін до світового ринку. Тому підвищення цін уже в 2006 році пов'язують перш за все із розбалансуванням внутрішнього ринку продовольства. З 1 січня 2006 року уряд Росії зупинив постачання газу в Україну. Через 2 дні обидві сторони підписали договір, згідно з яким ціна газу, що постачався в Україну, збільшилась майже вдвічі. Це стало причиною підвищення цін на енергоресурси і житлово-комунальні послуги в 2,5-3,5 рази. І як наслідок, інфляція перевищила прогнозовані державним бюджетом 2006 року показники. А реальні доходи українців в кінці 2006 року почали знижуватися.

В кінці 2007-го – початку 2008 рр. стався загрозливий сплеск. Інфляція приймає форму галопуючої, видатки зведеного бюджету на поточні трансферти населенню та на оплату праці в першому кварталі 2008 року виросли на 66,2% і досягли 33,2 млрд грн. Водночас, частка таких видатків виросла з 51% у першому кварталі 2007 року до 57% у першому квартала 2008 року. Таким чином, майже 70% додаткових доходів бюджету було направлено безпосередньо споживачам. Також 2008 рік пов'язаний зі значним курсовим коливанням гривні до долара. 2008 р. Україна стала чи не єдиною країною, де була висока інфляція і водночас здійснювалася ревальвація грошової одиниці. Тобто купівельна спроможність гривні на внутрішньому ринку знижувалась, а її валютний еквівалент зростав.

2009 рік характеризується зниженням цін на продукти харчування на 1,2%, а також зростанням ціни на алкогольні напої, тютюнові вироби, зростання тарифів на

житло, воду, газ та електроенергію. Для 2010 року характерне зростання цін як і на продукти харчування, так і на комунальні послуги, що зокрема пов'язане із зростанням ціни на газ на 50%. Також відбувається зростання номінальних доходів населення на 17,8%, при цьому наявний дохід, який може бути використаний населенням для придбання товарів і послуг збільшився на 21,2%.

В Україні в червні 2011 р. базовий індекс інфляції зберігся на рівні 104,6%. У травні і квітні показник також становив 104,6%. За даними Держкомстату, транспорт за 6 місяців подорожчав на 17,5%. У тому числі, ціни на паливо і масло - на 30,5%, на транспортні послуги - на 13,7%, на автодорожній пасажирський транспорт - на 15,2%.

Базова та споживча інфляція у 2012 році продовжили зниження відповідно до 105,3% та 101,9%. Це сталося завдяки стриманій монетарній політиці у попередні періоди, а також високому врожаю сільгосппродукції та дії вторинних ефектів від зниження цін на сирі продукти у 2011 році.

Індекс споживчих цін у грудні 2013 вріс на 0,5 %, за рік інфляція склала також 0,5 %.

За даними Держстату, на споживчому ринку в грудні ціни на продукти харчування та безалкогольні напої зросли на 0,8 %. Найбільше (на 11,2 % і 8,4 %) зросли ціни на овочі та цукор. На 2,8-1,4 % подорожчали молоко, масло, сметана, сири, кисломолочна продукція. Одночасно на 4,0-1,4 % знизилися ціни на яйця, рис, соняшникову олію, фрукти, на 0,5-0,2 % - рибу та продукти з риби, м'ясо та м'ясопродукти, макаронні вироби, сало.

Підвищення цін на алкогольні напої, тютюнові вироби на 1,2 % головним чином було зумовлено зростанням цін на тютюнові вироби на 2 %.

Ціни у сфері охорони здоров'я зросли на 0,1 %, в т.ч. амбулаторні послуги подорожчали на 0,2 %, фармацевтична продукція - на 0,1 %. Кабмін прогнозує інфляцію в Україні в 2014 р. на рівні 8,6 %. Про це йдеться в урядовому законопроекті про основні напрями бюджетної політики на 2014 р. Зростання цін виробників прогнозується в 8,6 %. У законопроекті також передбачено, що рівень безробіття (за методологією Міжнародної організації праці) в 2014 р. складе 7,1-7,4 %.

Можна запропонувати також деякі шляхи та напрями подолання інфляційних процесів, чи хоча б зменшення ступеня їх впливу:

1. Гасіння інфляційних очікувань;
2. Ефективна монетарна політика;
3. Скорочення бюджетного дефіциту;
4. Раціоналізація зовнішньоекономічної політики;
5. Тактичні антиінфляційні заходи;

Висновки. У наш час інфляція – одна з самих небезпечних процесів, що негативно впливають на фінанси, грошову систему загалом. Інфляція означає не тільки зниження купівельної здатності грошей, вона підриває можливості господарського регулювання, зводить на нівець зусилля по проведенню структурних перетворень, відновленню порушених пропорцій.

Розглянуті у роботі фактори інфляції свідчать про всебічну її чутливість, і лише стабільність у кожній із сфер економіки, як національної, так і світової, сприятиме зупинці інфляційних процесів в Україні.

Інфляційний процес в Україні є досить таки не стабільним і відповідно до створених умов має порівняно великий потенціал до розвитку. Тому актуальним і до кінця невивченим залишається питання дослідження розвитку інфляції в сучасній економіці України.

Список лiтератури

1. Черешня Г. А., Цвiтун Т. В. Інфляцiйні процеси в Україні/ Вісник Хмельницького національного університету/ Економічні науки, №2, Т.2, 2011р., ст.249-252
2. Комар Т. В. Фiнансові аспекти впливу інфляцiї на економічне зростання/ Науковий вісник: Фiнанс, банки, інвестицiї, №1, 2011р., ст.21-28
3. Черевик Н. В., Мiрошник Т. О. Особливості інфляцiйних процесiв в Україні/ Вісник ЖДТУ: Економічні науки, №3 (53), 2010р, ст. 146-149
4. Ревенко А. Інфляцiя: сумні підсумки, оманливі перспективи / Ревенко А. // Дзеркало тижня. - 2009. - №1(729) - с.7
5. Квастiй Л. Г., Щербан О. Я., Угрин Л. Є. Аналіз інфляцiйних очiкувань в економіцi/ Національний лiсотехнiчний університет України/ Науковий вісник НЛТУ України/ Збiрник науково-технiчних праць, Випуск 21.1, 2011р., ст.212-221
6. <http://www.rbc.ua/rus/news/economic/kabmin-prognozirueta-inflyatsiyu-v-ukraїne-v-2014-g-na-ugrovne-10042013124800>

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Анотація. В науковій роботі проаналізовано інформацію про тарифи на житлово-комунальні послуги водопостачання, теплопостачання та утримання будинків та прибудинкових територій, визначено основні обов'язки жильців будинків та ЖЕКів, а також визначено проблеми їх сталого функціонування та можливості реформування.

Ключові слова: Житлово-комунальне господарство (ЖКГ), тарифи, житлово-комунальні послуги, теплозабезпечення, водопостачання, утримання будинків.

Актуальність дослідження. Житлово-комунальне господарство – один з найважливіших і найбільш проблемних секторів економіки. Воно визначає формування базових умов життя населення, які впливають на процес соціально-економічного розвитку країни в цілому. В Україні реформа житлово-комунального господарства здійснюється давно. Ринкові перетворення торкнулися багатьох аспектів його функціонування, однак не стали фактором зростання якості житлово-комунального обслуговування населення та поліпшення умов проживання.

Безліч проблем, пов'язаних з реформуванням житлово-комунального господарства, потребують більш глибокого наукового переосмислення концептуальних засад реалізації цього процесу з метою коригування курсу та спрямування його на забезпечення результативності та соціальної ефективності майбутніх реформ.

Метою дослідження є: аналіз стану розвитку ЖКГ, поглиблення теоретико-методичних засад та розробка заходів з реформування житлово-комунального господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Дослідженням ЖКГ займалися такі вітчизняні вчені-економісти як Галазюк Н.М., Іваночко С.С., Запорожець Г., Ревенко Н., Толстов Р.Д., Іващенко Л., Рибак В.В., Шевська О.Г., Смерека С.В., Ніколаєв В.П., Драган Т.О., Волинський Г., Забаштанський М.М. та ін. А також відомі праці вчених далекого зарубіжжя П.І. Кассіді, Б.К. Кетса, П. Ликинса, Е. Верна, Е. Дж. Блейклі, Р.Л. Кемпа, де автори викладають своє бачення шляхів удосконалення роботи галузі як своїх країн, так і висловлюють рекомендації іншим державам, становлять не менший науковий інтерес.

Завдання дослідження:

- проаналізувати стан та проблеми житлово-комунального господарства України;
- розглянути перспективи процесів реформування та розвитку житлово-комунального господарства;
- провести аналіз особливостей тарифікації послуг підприємствами житлово-комунального господарства;
- розробити методичні рекомендації щодо удосконалення розвитку та реформування житлово-комунального господарства.

Методи дослідження: В основу методології дослідження покладено фундаментальні положення і принципи розвитку та реформування житлово-комунального господарства, наукові праці та методичні розробки провідних

вітчизняних і зарубіжних вчених в області житлово-комунального господарства. В процесі роботи були використані наступні методи: індукції і дедукції (при визначенні «житлово-комунальне господарство»), аналізу і синтезу, класифікації, графічний (для наглядного зображення результатів дослідження житлово-комунального господарства в Україні); підходи: інформаційний (аналіз джерел інформації), системний принцип взаємозв'язку з зовнішнім середовищем, дослідження житлово-комунального господарства як складної цілісно-економічної системи (в обґрунтуванні понять), процесний підхід.

Основні результати дослідження.

На сьогоднішній день, житлово-комунальне господарство – це одна з найважливіших галузей господарського комплексу кожного міста, що забезпечує його життєдіяльність, але воно переживає значні труднощі. Збільшується кількість старого та аварійного житлового фонду, матеріально-технічна база житлово-комунального господарства вкрай зношена, обладнання застаріле.

На сьогоднішній день, основним нормативно-правовим актом, що регулює питання надання житлово-комунальних послуг є Закон України «Про житлово-комунальні послуги».

Саме цим законом визначаються взаємні права та обов'язки ЖЕКу, як виконавця та надавача житлово-комунальних послуг, та споживачів, якими такі послуги отримуються.

Прямі обов'язки ЖЕКів:

- Прибирання прибудинкової території,
- Прибирання сходових кліток,
- Вивезення побутових відходів,
- Технічне обслуговування ліфтів,
- Обслуговування систем диспетчеризації: приймання аварійних сигналів та заявок від споживачів та організація роботи з усунення несправностей і пошкоджень,
- Технічне обслуговування внутрішньобудинкових систем тепло-, водопостачання, водовідведення, - Дератизація (знищення гризунів),
- Дезінсекція (знищення всіх видів комах, боротьба з тарганами, клопами, блохами...),
- Обслуговування димовентиляційних каналів,
- Освітлення місць загального користування і підвалів та підкачування води,
- Енергопостачання ліфтів.

В житлово-комунальному господарстві накопичено багато проблем, що ставлять під загрозу можливість його сталого функціонування .

Ключовими проблемами вітчизняного ЖКГ слід вважати:

1) низьку якість житлово-комунальних послуг.

З одного боку, працівники ЖЕКів через низькі зарплати, а отже й відсутність гарних спеціалістів, або ж через неповоротність бюрократичної машини, не мають або зацікавленості, або змоги якісно відремонтувати чи утримувати в належному стані будинки.

З іншого боку, слід наголосити на тому, що вихідною причиною низької ефективності українського ЖКГ є зазвичай технологічна застарілість, зношеність житлового фонду, відсутність ефективних спеціалістів. І часто, нарікання на

бездіяльність працівників ЖЕКу є дійсно несправедливим, оскільки ця бездіяльність або неякісність зумовлена саме нестачею коштів. Проте, парадокс саме в тому, що населення на утримання будинків кошти сумлінно сплачує. Напевне, ці кошти десь губляться в «засіках Батьківщини» на шляху від населення до ЖЕКу і навпаки.

2) зношеність основних фондів галузі, застарілість технологій і як наслідок значні витрати (води, теплової енергії тощо) та низьку енергоефективність.

3) високий рівень монополізації сфери надання житлово-комунальних послуг та слабкий розвиток конкуренції у цьому секторі. У нинішніх умовах держава і суспільство мають суворо контролювати фактичних монополістів щодо обсягів, якості і ціни комунальних послуг. На жаль, з боку держави чомусь контроль абсолютно неефективний, хоча теоретично, формально все виглядає непогано.

4) непрозорість формування цін/тарифів за послуги та поточної діяльності підприємств ЖКГ.

Навіть найнаївніші громадяни вже зрозуміли і переконалися, що підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги зовсім не гарантує поліпшення якості останніх.

5) неефективну систему управління, злиття замовника і підрядника і водночас розрив між споживачем і замовником послуг.

6) незавершеність приватизації житлового фонду у частині асоціювання власників житла у багатоквартирних будинках в об'єднання співвласників (ОСББ).

Очевидно, що однією з найважливіших проблем ЖКГ є регулювання тарифів на житлово-комунальні послуги та визначення порогів їх зростання, і при цьому щорічне їх зростання більше темпів зростання доходів населення, що призводить до збільшення дебіторської заборгованості ЖКГ. Тому слушно буде проаналізувати інформацію про тарифи на наданні послуги ЖКГ.

За даними моніторингу тарифів на житлово-комунальні послуги (Таблиця 1), що проводиться управлінням житлово-комунального господарства, по базових підприємствах станом на **01.12.2013** рівні тарифів для населення **на послуги теплопостачання** коливаються у межах:

Таблиця 1
Порівняння середнього рівня тарифів для населення по регіону
з середнім рівнем по Україні станом на 01.12.2013 року

Послуги	Міні-мальный рівень тарифу	Макси-мальный рівень тарифу	Серед-ній по області	Серед-ній по Україні	Відхилен-ня (+,-) графа 4 до графи 5
Водопостачання (гривень за 1 куб. метр)	2,34	9,15	5,31	3,18	+2,13
Водовідведення (гривень за 1 куб. метр)	2,35	13,28	7,52	2,28	+5,24
Теплопостачання (гривень за 1 кв. метр)	4,76	19,66	8,85	5,30	+3,55
Утримання будинків і споруд та прибудинкових територій (без ліфтів)	0,71	1,90	1,17	1,56	-0,39
Утримання будинків і споруд та прибудинкових територій (з ліфтами)	0,698	1,83	1,71	1,82	-0,11

за 1 гігакалорію (Гкал) теплової енергії від 253,58 гривень в місті Суми до 723,94 гривень у м. Кролевець (2,8 рази). Середній рівень тарифу по Сумській області склав 347,86 гривень/Гкал, що вище середнього по Україні (283,26 гривень/Гкал) на 64,6 гривень/Гкал.

за 1 квадратний метр опалювальної площі протягом року від 4,76 гривень у місті Тростянець до 19,66 гривень у смт Краснопілля. Середній рівень тарифу по Сумській області склав 8,85 гривень, що вище середнього по Україні (5,30 гривень) на 3,55 гривень.

з гарячого водопостачання:

За 1 кубічний метр води від 11,92 гривень у місті Суми до 18,79 у місті Глухів (1,6 рази). Середній рівень тарифу по Сумській області склав 14,92 гривень/куб. метр, що вище середнього по Україні (14,70 гривень за куб. метр) на 0,22 гривень за куб. метр.

На послуги з водопостачання ціна коливається у межах:

За 1 кубічний метр води від 2,34 гривень у місті Шостка до 9,15 гривень у смт Л.Долина (3,9 рази). Середній рівень тарифу по Сумській області склав 5,31 гривень, що вище середнього рівня по Україні (3,18 гривень) на 2,13 гривень.

На послуги з водовідведення ціна коливається у межах:

За 1 кубічний метр пропущених стоків від 2,35 гривень у місті Суми до 13,28 гривень у смт Краснопілля (5,7 рази). Середній рівень тарифу по Сумській області склав 7,52 гривень, що вище середнього рівня по Україні (2,28 гривень) на 5,24 гривень.

Рівні **тарифів на послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій** різні, що залежить від конкретних умов діяльності суб'єктів господарювання, які надають житлові послуги, переліку послуг і коливаються у розрізі міст і селищ міського типу у таких межах:

для будинків без ліфтів – від 0,71 гривні за 1 кв. метр загальної площі (ЖЕК міста Лебедин) до 1,90 (місто Конотоп при середньому по області 1,17 та середньому по Україні – 1,56 гривень за 1 кв. метр;

для будинків з ліфтами – від 0,698 гривні за 1 кв. метр загальної площі (м. Шостка до 1,83 (ПП «Жилкомсервіс» міста Охтирка) при середньому по області 1,71 та середньому по Україні – 1,82 гривень за 1 кв. метр.

Причинами розбіжностей у розмірах тарифів на житлово-комунальні послуги є наступне: діючі тарифи для кожного населеного пункту формувалися та встановлювалися в різні періоди з урахуванням діючого на момент формування розміру мінімальної заробітної плати та цін на матеріали, запасні частини, паливно-енергетичні ресурси.

За даними Таблиці 2 можна зробити певні висновки щодо рівня відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості. А саме з:

теплостачання – 80,1% (по Україні – 79,7%);

водопостачання – 85,6 % (по Україні – 68,4 %);

водовідведення – 82,2% (по Україні – 66,1 %);

з утримання будинків – 100,8 (по Україні – 94,3 %).

Отже, можна сказати, що Сумська область має порівняно вищий показник рівня відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості, ніж цей самий показник на Україні загалом.

Таблиця 2

Порівняння середнього рівня відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості послуг по області з середнім рівнем по Україні станом на 01.12.2013 року

Послуги	Рівень відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості		Відхилення (+,-) графа 2 до графи 3
	по області(у %)	по Україні(у %)	
Водопостачання	80,1	79,7	+0,4
Водовідведення	85,6	68,4	+17,2
Теплопостачання	82,2	66,1	+16,1
Утримання будинків і споруд та прибудинкових територій	100,8	94,3	+6,5

Щоб оцінити ступінь оплати наданих житлово-комунальних послуг, слід розглянути стан розрахунків за послуги ЖКГ, що подано у Таблиці 3. Тому загалом можна стверджувати про те, що населення майже повністю оплачує надані послуги (93,5%), але місцевий і державний бюджет сплачують лише третю частину. (по 30% і 28,6% відповідно). Щодо розрахунків за послуги теплопостачання, то до державного бюджету надходить тільки 26,2% коштів, до місцевого – 37,4% і населення сплачує 86,7%. Якщо говорити про оплату за водопостачання, то тут ситуація наступна: до державного бюджету надходить 64,5% коштів, до місцевого – 72,4%, населення сплачує 93,1%.

Саме тут і виникає парадокс. Парадокс саме в тому, що населення на утримання будинків кошти сумлінно сплачує, а коштів не вистачає. Напевне, ці кошти десь губляться в «засіках Батьківщини» на шляху від населення до ЖЕКу і навпаки.

Таблиця 3

Стан розрахунків за житлово-комунальні послуги станом на 01.12.2013 року

	Населення	Місцевий бюджет	Державний бюджет	пільги	Субсидії	інші споживачі	Всього
	1	2	3	4	5	6	7
нараховано (тис. гривень)	127118,5	21543,3	6089,2	9380,1	11508	39051,7	214690,8
оплачено (тис. гривень)	118893,3	8357,4	1739,6	8445,3	9112,8	13441,3	159989,7
%	93,5	38,8	28,6	90	79,2	34,4	74,5
за послуги теплопостачання							
нараховано (тис. гривень)	36974,4	20673,1	5712,2	3737	4813,9	12941,3	84 851,9
оплачено (тис. гривень)	32092,1	7727,4	1496,4	1986,3	2002,7	7948,8	53253,7
%	86,7	37,4	26,2	53,2	41,6	61,4	62,7

	1	2	3	4	5	6	7
за послуги водопостачання та водовідведення							
нараховано (тис. гривень)	8 167,2	870,2	377,0	754,6	867,5	2 057,6	13 094,1
оплачено (тис. гривень)	7 601,6	630,0	243,2	720,0	990,5	1 891,0	12 076,3
%	93,1	72,4	64,5	95,4	114,2	91,9	92,2
за послуги з утримання будинків і споруд							
нараховано (тис. гривень)	81 977,7			4 888,5	5 826,6	24052,8	116 745,6
оплачено (тис. гривень)	79199,6			5 739,00	6 119,60	3601,5	94 659,7
%	96,6			117,4	105	15	81,1

Висновки. Таким чином, житлово-комунальне господарство України – одна з найбільших галузей економіки країни, яка має великий вплив на щоденне життя кожної людини та на ситуацію в країні загалом, але сьогодні воно переживає значні труднощі. Збільшується кількість старого та аварійного житлового фонду, матеріально-технічна база житлово-комунального господарства вкрай зношена, обладнання застаріле.

На сьогоднішній день, основним нормативно-правовим актом, що регулює питання надання житлово-комунальних послуг є Закон України «Про житлово-комунальні послуги».

Саме цим законом визначаються взаємні права та обов'язки ЖЕКу, як виконавця та надавача житлово-комунальних послуг, та споживачів, якими такі послуги отримуються. Безліч проблем, пов'язаних з реформуванням житлово-комунального господарства, потребують більш глибокого наукового переосмислення концептуальних засад реалізації цього процесу з метою коригування курсу та спрямування його на забезпечення результативності та соціальної ефективності майбутніх реформ.

Перспективи подальших розробок. Проаналізувавши стан житлово-комунального господарства, можна сказати, що необхідним є розроблення науково-обґрунтованого, адміністративно-правового режиму управління економічними процесами у сфері житлово-комунального господарства, спрямованого на створення організаційно-правової інфраструктури подолання кризових явищ і розвитку на цій основі виробництва та реалізації послуг у сфері житлово-комунального господарства. Реформа житлово-комунального господарства – це система збалансованих стосунків між постачальниками комунальних послуг та споживачами. Її мета - покращити якість послуг для населення згідно з відповідними економічними обґрунтуваннями сплати платежів, що обумовлені організацією та функціонуванням житлово-комунального господарства. Вирішенням усіх накопичених проблем у житлово-комунальному господарстві є повне реформування галузі.

Отже, варто виокремити такі напрямки реформування житлово-комунального сектору:

- формування державної житлової політики;
- удосконалення системи фінансування житлово-комунального господарства, оплати житла і комунальних послуг та системи соціального захисту населення, здійснення ефективної тарифної політики;
- демонополізація житлово-комунального господарства, розвиток конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг;
- підвищення ефективності використання енергоносіїв та інших ресурсів, радикального зниження енергоємності виробництва, підвищення енергоефективності будинків, створення стимулів та умов для переходу економіки на раціональне використання та економне витрачання енергоресурсів;
- вдосконалення організаційних структур управління в сфері ЖКГ;
- технічне переоснащення житлово-комунального господарства, наближення до вимог Європейського Союзу показників використання енергетичних і матеріальних ресурсів на виробництво житлово-комунальних послуг.

Ефективна діяльність житлово-комунального господарства потребує розроблення та виконання ефективних галузевих та місцевих програми модернізації та розвитку житлово-комунального господарства. Особливої уваги потребують інвестиційні програми та програми розвитку міжнародного співробітництва, в тому числі з міжнародними фінансовими інституціями.

Для залучення приватних інвестицій і співпраці з міжнародними фінансовими установами та донорськими організаціями необхідно забезпечити:

- розвиток моделі залучення фінансових ресурсів на реалізацію інвестиційних проектів у сфері житлово-комунального господарства від міжнародних фінансових організацій;
- удосконалення системи місцевих запозичень коштів для реалізації проектів модернізації житлово-комунальної інфраструктури;
- розвиток механізмів публічно-приватного партнерства у сфері житлово-комунального господарства шляхом удосконалення законодавства та надання рекомендацій органам місцевого самоврядування з цих питань.

Список літератури

1. Официальный сайт Министерства регионального развития, строительства и жилищно-коммунального хозяйства Украины (<http://www.minregion.gov.ua>).
3. Запатрина И., Лебеда Т. Реформирование жилищно-коммунального хозяйства в условиях макроэкономической нестабильности. "Экономика Украины" № 10, 2011, с. 16-29.
4. Проект Закона "Про основи державної житлової політики", который был разработан профильным министерством в 2009 г. и отклонен Верховной Радой Украины.
5. Концепція Державної цільової програми модернізації та розвитку систем тепло-забезпечення України на 2012-2022 рр. (<http://www.minregion.gov.ua>).
6. Загальнодержавна програма реформування та розвитку житлово-комунального господарства України. Інформація Минрегиона о выполнении бюджетных программ (<http://www.minregion.gov.ua>).
7. Загальнодержавна програма "Питна вода України" на 2006–2020 рр. Інформація Минрегиону щодо виконання бюджетних програм (<http://www.minregion.gov.ua>).
9. Качала Т. Реформування житлово-комунального господарства в контексті регіонального розвитку/ Качала Т.// Економіка України. – 2010. – №9. – С. 84-93
10. Коваль Н. В Проблеми функціонування житлово-комунального комплексу та його вплив на соціально-економічний розвиток України/ Коваль Н. В.// Регіональна економіка. – 2009. – №4.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВТОРИННОЇ ПЕРЕРОБКИ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ В УКРАЇНІ

Актуальність наукової роботи полягає в тому, що в Україні виникає гостра проблема у вичерпанні і різкому скороченні запасів природних матеріальних і енергетичних ресурсів, накопиченні значних об'ємів побутових та промислових відходів, що займають великі території і викликають забруднення усіх компонентів довкілля, особливо ґрунтів, поверхневих і підземних вод та виділення парникових газів (метану при складуванні відходів на смітєзвалищах і вуглекислого газу при їх спалюванні).

Тверді побутові відходи це джерело вторинних ресурсів (в тому числі чорних, кольорових, рідкісних металів), а також «безкошторисні» енергоносії, тому що побутове сміття може використовуватись як енергетична сировина для паливної енергетики. Важливо, щоб процеси утилізації не порушували екологічну безпеку держави.

Невирішені частини проблеми. Українськими та зарубіжними вченими висвітлюються різноманітні проблеми, які існують у сфері вторинної переробки побутових. Тому зважаючи на проведений аналіз досліджень, можна з точністю сказати, що існує необхідність на державному рівні створити механізм щодо переробки побутових відходів який буде спиратися на зарубіжний досвід.

Мета дослідження полягає в аналізі проблеми накопичення відходів в Україні, визначення складу відходів, методів утилізації та переробки відходів на державному та міжнародному рівнях. Вирішення питання стосовно покращення екологічної ситуації в Україні за рахунок виявлення пріоритетних напрямків з утилізації побутових відходів.

Завдання дослідження:

- ✓ Здійснити оцінку екологічного стану України щодо забруднення побутовими відходами;
- ✓ Дати порівняльну характеристику ситуації щодо переробки побутових відходів в Україні та закордоном;
- ✓ Вивчити заходи, які приймаються щодо переробки побутових відходів в Україні;
- ✓ Виявити проблеми та шляхи їх подолання.

Кожен українець щороку створює 200-250 кг твердих відходів, житель великого міста - 330-380 кг. У цілому українці щороку виробляють близько 12 млн. тонн твердого сміття. Причому кількість відходів щороку продовжує невблаганно зростати (табл. 1).

Україна з численними промисловими та побутовими відходами має унікальний шанс диверсифікувати енергопостачання промисловості за рахунок проведення реконструкції заводів та використання альтернативного палива з відходів.

Таблиця 1

Морфологічний склад побутових відходів у містах України

Тип відходів	В середньому, %
Харчові відходи	25
Папір	20
Деревина	3
Текстиль	4
Метал	10
Скло	12
Шкіра, резина	3
Пластмаса	5
Відсів	12
Інше	6

Україна посідає перше місце за енергоемністю ВВП на кілограм умовного палива (кг у.п.), а саме 0,89 кг у.п./USD. Середня витрата кг у.п./USD у Франції та Німеччині – 0,26, в Угорщині – 0,30, в Білорусії – 0,50 (рис.1).

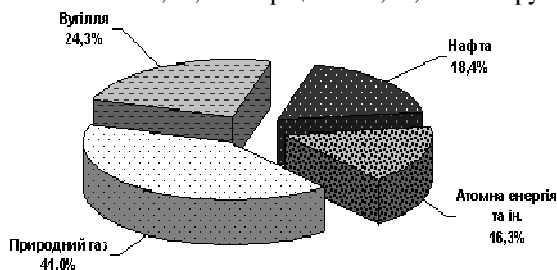

Рис. 1. Структура споживання первинних енергоресурсів в Україні

Особливої уваги необхідно приділити забрудненню навколишнього середовища побутовими відходами. У масштабах Європи Україна має величезні проблеми і чи не найбільш застарілі підходи в системі поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ). ТПВ не включають відходів

промислового сектору, утилізація яких є окремою великою темою. Швейцарії знадобилося до 20 років, щоб запровадити сучасні технології у системі поводження з ТПВ і зробити їх масовими. Насамперед для цього потрібно ухвалити відповідне законодавство. Тільки потім має порушуватися питання технологій та тарифів.

Майже в усіх країнах Європи діють суворі правила щодо сортування сміття для його подальшої переробки. Найбільших успіхів у вирішенні цієї проблеми домоглися Швейцарія, Німеччина і Швеція, де люди самі попередньо сортують понад 80% відходів. У Данії, Бельгії, Швейцарії, Нідерландах, Австрії, Франції, Італії, США та Японії не тільки сортують відходи, але і використовують тверде сміття як вторинну сировину. У більшості країн цей показник перевищує 50%. У той же час в Україні, вторинні ресурси використовується лише близько 5% твердих побутових відходів (ТПВ).

Щороку європейці зберігають більше 1,5 млн. га лісу завдяки тому, що збирають і переробляють понад 50 млн. тонн вторинної сировини.

У той же час українці не особливо поспішають здавати макулатуру - метушні багато, а ціна за 1 кг наприклад у Києві - максимум 1.70 грн.

З однієї тонни макулатури можна виробити близько 25 тис. шкільних зошитів, а із кожних 60 кг паперових відходів можна виготовити стільки ж товарів, скільки з одного дерева. Мало того, виробництво паперу є водо- і енерговитратним, тому використання тонни макулатури дозволяє заощадити 1000 кВт/год електроенергії і 200 кубічних метрів води. У більшості європейських країн пакувальний папір, гігієнічні вироби з паперу, газети виробляються повністю з макулатури і вторинної сировини. На сьогоднішній день в Україні тільки 3 сміттєспалювальних заводи - у Києві, Дніпропетровську, Харкові, працює тільки київський. А потреба потужностей з переробки твердих побутових відходів, у тому числі і сміттєспалювання, складає більше 10 млн тонн на рік.

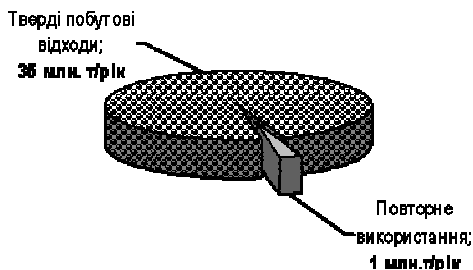

Рис. 2. Структура накопичення і поводження з ТПВ в Україні

забруднення, а половина полігонів побутових відходів приймає промислові відходи.

Окрема ситуація склалася в Україні з переробкою батарейок. Через наявність у них важких металів викидати їх разом зі звичайними побутовими відходами не можна. Так, одна пальчикова батарейка може забруднити близько 400 літрів води або 20 м² ґрунту.

У розвинених країнах, включаючи Європу, над переробкою старих батарейок працюють спеціальні служби утилізації. В Україні пункти збору батарейок - рідкість. У столиці їх всього два, причому не зовсім ясно, куди батарейки потім йдуть. За офіційною версією, - на Львівський державний завод «Аргентум», де їх перемелюють, відокремлюють залізо, а потім у реакторі розчиняють метали, які можуть бути використані у подальшому в промисловості. Але сьогодні утилізація батарейок не є основною діяльністю заводу. Переробкою елементів живлення займаються лише дві особи, а через брак сировини лінію запускають тільки кілька днів на тиждень.

Невирішеною також залишається проблема утилізації відпрацьованих масел (ПММ) (трансмісійних, моторних, гідравлічних, індустріальних і т.д.). Так, всього 1 літр моторного масла, вилитого у ґрунт, робить непридатним 100-1000 тонн ґрунтових вод.

Проте все ж таки, в Україні почалися перші кроки з роздільного збору сміття ще в 2011 році. Єдина державна установа, що на всеукраїнському рівні займається організацією системи збирання, заготівлі та утилізації відходів — державне

Переважає більшість полігонів, де складають ТПВ, працює в режимі перевантаження. Майже всі полігони ТПВ потребують невідкладної санації та рекультивації, адже вони є джерелом інтенсивного забруднення атмосфери (утворення парникового газу метану на сміттєзвалищах є додатковою причиною глобальної зміни клімату) та підземних вод (практично ніде не знешкоджується фільтрат). На 80% звалищ не здійснюють запобіжних заходів для захисту підземних вод і повітря від

підприємство "Укресресурси" — зараз плідно працює над соціальним проектом популяризації роздільного збору твердих побутових відходів серед населення.

У впровадженні нової системи ДП "Укресресурси" плідно співпрацює з ТОВ "РЕМОНДІС Україна", у Києві ж, безпосередньо, з його дочірнім підприємством ТОВ "Селтік".

Сім українських міст, з якими співробітничав "РЕМОНДІС Україна", мають майже 2 тис. 900 контейнерів (роздільне збирання за двох контейнерною схемою). Так з вулиць за рік вивозять 750 тис. тонн відходів, з яких на переробку йде лише 60 тис. тонн.

На даний час підприємства відмовляються від ідеї впровадження на виробництві механізму вторинної переробки відходів, адже це абсолютно неприбуткова справа. Бо цей механізм припускає великі затрати, які «ляжуть на плечі» самих підприємців. Приміром, один сміттевий контейнер коштує 2700 грн. Сюди додайте плату за бензин, витрати на експлуатацію машини, прес для сміття, зарплати водія, вантажників, людей, які сортують і пресують... Щоб цей бізнес був вигідним, потрібно, щоб сміття коштувало шалені гроші. Або щоб усі без винятку люди його сортували (що, до речі, цілком реально). А так зараз в Україні ціна за 1 тону найдорожчої спресованої білої прозорої пляшки складає всього 4 000 грн.

Як свідчить практика країн, що досягли найбільших успіхів у царині поводження з ТПВ (Німеччина, Швейцарія, Велика Британія), якість послуг зі збирання, перевезення, переробки й утилізації відходів підвищується паралельно з розвитком бізнесу із переробки сміття у вторинну сировину, яку далі використовують для виробництва безлічі різних товарів. Це скеровує всю систему в конструктивне ринкове русло, породжує конкуренцію підприємств-операторів, тобто тих фірм, які, зокрема, сортують та переробляють сміття. До речі, щонайменше 40% ТПВ в Україні містять скло, папір, пластик.

Утім, хоч би як багато сміття сортувалося та перероблялося для вторинного використання, певну його частину все одно спалюють чи перезахороняють.

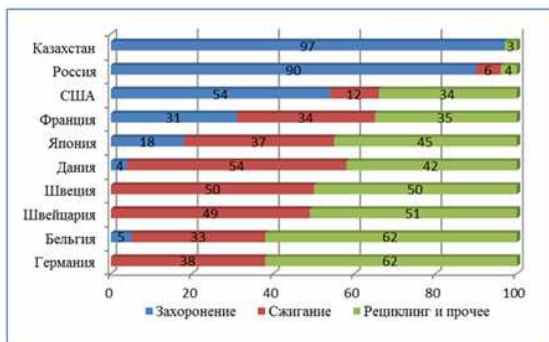

Рис. 3. Процес утилізації побутових відходів в різних країнах світу

В Україні на запровадження пілотних проектів сучасного збирання та переробки сміття спромоглися лише поодинокі міста, як-от Івано-Франківськ і Калуш.

В Україні законодавство про відходи складається із законів України "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про відходи", "Про

забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", "Про поводження з радіоактивними відходами", "Про металобрухт", Кодексу України про надра та інших нормативно-правових актів.

Згідно з Законом України „Про відходи” від 5 березня 1998 р. № 187/98-ВР визначено правові, організаційні та економічні засади діяльності, пов’язаної із запобіганням або зменшенням обсягів утворення відходів, їх збиранням, перевезенням, зберіганням, обробленням, утилізацією та видаленням, знешкодженням та захороненням, а також з відверненням негативного впливу відходів на довкілля та здоров’я людини на території України. Цей Закон визначає, що основними принципами державної політики у сфері поводження з відходами є пріоритетний захист навколишнього природного середовища та здоров’я людини від негативного впливу відходів, забезпечення ощадливого використання матеріально-сировинних та енергетичних ресурсів, науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства щодо утворення та використання відходів з метою забезпечення його сталого розвитку.

Щоб схема переробки запрацювала в Україні хоча б у довгостроковій перспективі, потрібно вводити чіткі стимули як для підприємців, так і для споживачів. При цьому штрафи за порушення вимог до утилізації відходів – це останній інструмент такого стимулювання, тоді як саме на нього робить ставку чинне законодавство України. За такі порушення громадяни мають заплатити від 340 до 1360 грн., а суб’єкти підприємницької діяльності – від 850 до 1700 грн.

З метою стимулювання заходів щодо утилізації відходів та зменшення обсягів їх утворення суб’єктами господарської діяльності, які впроваджують технології, спрямовані на зменшення обсягів утворення відходів, утилізують відходи в процесі виробництва продукції, здійснюють їх збирання і заготівлю, будівництво підприємств і цехів, а також організують виробництво устаткування для утилізації відходів, беруть пайову участь у фінансуванні заходів щодо утилізації відходів та зменшення обсягів їх утворення, можуть надаватися привілеї відповідно до закону України (від 07.03.2002) (табл.2).

Таблиця 2

Стимулювання заходів щодо утилізації відходів та зменшення обсягів їх утворення	
Номер	Назва заходу
1	Пільги щодо оподаткування прибутку від реалізації продукції, виготовленої з використанням відходів
2	Пріоритетне державне кредитування
3	Спеціальні державні субсидії на зменшення відсотків за банківські кредити, пов’язані з інвестиціями, що спрямовуються на утилізацію відходів і виготовлення відповідного устаткування
4	Дотації з Державного бюджету України і місцевих бюджетів для перевезення відходів чи напівфабрикатів, одержаних з цих відходів
5	Інформація щодо технологічних можливостей утилізації відходів
6	Дотації з фондів охорони навколишнього природного середовища та інших джерел
7	Пільги щодо поповнення обігових коштів підприємств, установ та організацій - суб’єктів господарської діяльності, що здійснюють збирання і заготівлю, оброблення і утилізацію відходів як вторинної сировини, за умови цільового використання цих коштів для придбання та переробки таких відходів. від 07.03.2002)

Натомість значно дієвішими для споживачів є матеріальні стимули, що мають сенс, якщо міста запроваджують роздільні збирання, сортування та переробку

сміття. Приміром, можуть встановлюватися різні тарифи для тих, хто розділяє сміття та викидає його в спеціальні контейнери, і тих, хто цього не робить. Перші отримують відчутну знижку. Важливою є також відстань від будинку до сміттового контейнера. У країнах Західної Європи прийнятною вважається відстань до 200–300 м. Що ближче контейнер до будинку, то ймовірніше, що людина скористається ним.

З метою максимально можливого технічно і економічно доцільного використання відходів, необхідно розробити основи екологічної політики в напрямку комплексної утилізації відходів (рис.4). В Україні має бути започатковано формування нових концептуальних підходів та сучасної ідеології ресурсозбереження, а також розробка та реалізація політики в галузі охорони довкілля та раціонального використання природних і техногенних ресурсів. Одним із визначальних заходів має стати розроблення й прийняття спеціальних законопроектів, які регулюють діяльність, пов'язану із вторинними ресурсами (рециклінгом матеріалів), тарою й упаковкою, а також побутовими відходами, в рамках яких слід передбачити конкретні механізми.

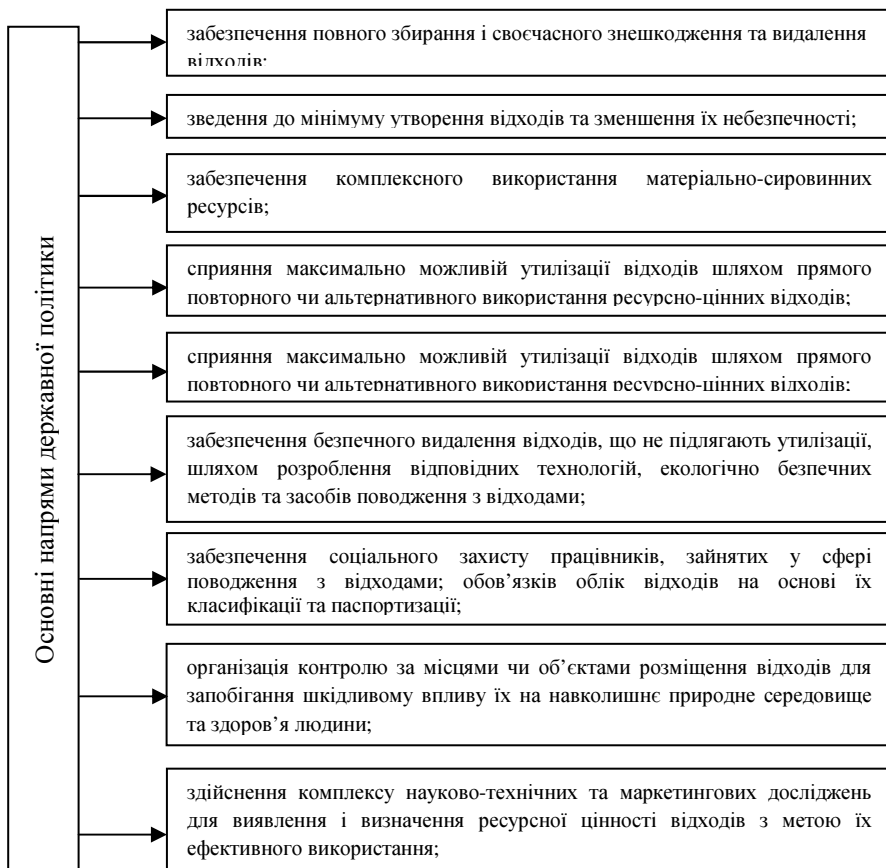

Рис. 4. Основні напрями державної політики в Україні

Екологічна політика в напрямку утилізації побутових відходів дозволяє створити прогресивні моделі у промисловості в плані практики чистого виробництва, а також

системно вирішувати питання економії сировинних матеріалів і паливно-енергетичних ресурсів, передбачаючи переробку промислових та побутових горючих відходів в альтернативне паливо для цементної промисловості та теплових електростанцій, що надає їм суттєві переваги над сміттєспалювальними заводами та дозволяє позбавити довкілля від значної кількості відходів і знизити викиди парникових газів.

Саме тому нашій державі необхідно забезпечити прийняття комплексу заходів щодо переробки відходів в Україні. Алгоритм реалізації наведених заходів подано на рисунку 5.

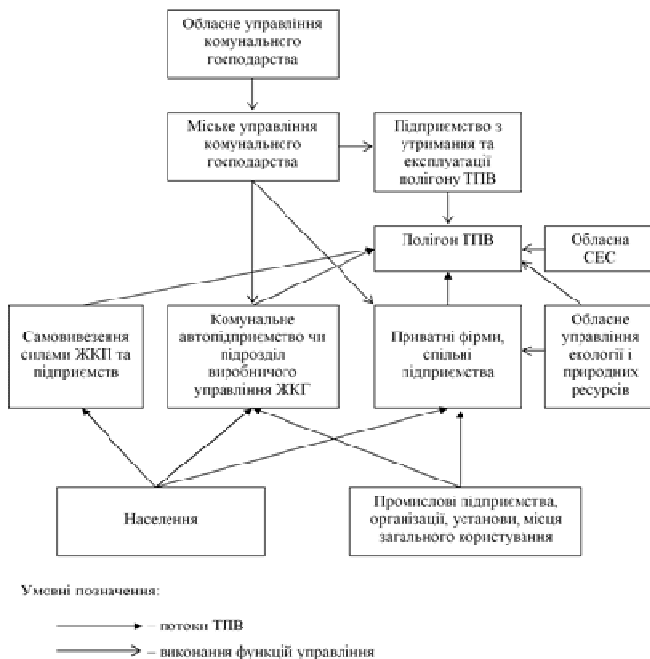

Рис.5. Механізм реалізації контролю за переробкою відходів

Тільки відповідальне виконання кожного органу покладених на нього функцій, забезпечить в Україні ефективну переробку відходів та вирішить екологічну проблему нашої країни.

Висновки. На сучасному етапі щорічно в Україні утворюється близько 1 млрд. тонн твердих відходів виробництва та споживання. Тільки десята частина із них застосовується як вторинні матеріальні ресурси, а решта попадає в сховища, шламонакопичувачі, терекони. Тверді промислові відходи на сучасному етапі займають площу 1600 км², а загальний їх обсяг досяг 25 млрд. тонн, в тому числі 4,5 млрд. тонн високотоксичних. Вони являються одним з найбільш вагомих факторів забруднення довкілля і негативного впливу на всі його компоненти: інфільтрація сховищ, горіння териконів, пилоутворення та інших факторів, які зумовлюють міграцію токсичних речовин, приводять до забруднення підземних та поверхневих вод, погіршення стану атмосферного повітря, земельних ресурсів, тощо. А головне, впливають на самопочуття та здоров'я людей.

В Україні на сучасному етапі не подолано розрив між прогресуючим накопиченням відходів та заходами по їх утилізації та знешкодженню. Загрожує поглибленням екологічної кризи.

Ефективне вирішення екологічних проблем пов'язаних з ліквідацією чи обмеженням негативного впливу твердих відходів на довкілля та здоров'я людей можливе тільки на основі послідовної реалізації Законів України. «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про відходи», «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку розроблення, затвердження і перегляду лімітів на утворення та розміщення відходів» та інших нормативно-правових актів, державних стандартів України з охорони навколишнього природного середовища, санітарних норм і правил та інших документів.

Для зменшення впливу відходів на навколишнє середовище необхідно вдосконалювати законодавчу базу, оновлювати обладнання підприємства, розробляти нові схеми утилізації відходів, вдосконалювати відчуття сумління громадян нашої держави.

Список літератури

1. Бялковська Н. Г. Проблеми поводження з твердими побутовими відходами в сільській місцевості / Н. Г. Бялковська, В.М. Боголюбов. – К.: Київ Національний аграрний Університет 2005.
2. Савуляк В. І. Технічне забезпечення збирання перевезення та підготовки твердих побутових відходів / В. І. Савуляк, О.В. Березюк. – К.: Вінниця -2006
3. Кобецька Н.Р Екологічне право України / Н.Р Кобецька // Навчальний посібник. – К.: Київ 2007
4. Закон України Про відходи : за станом на 5 бер. 1998 р / Верховна рада України. / - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/pro_vidhodi/statja-40.htm

АНАЛІЗ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПИ

Анотація: наукова робота складається з 6 аркушів, 1 таблиці, 2 графіка, 7 посилань на літературу.

Ключові слова: податки, прямі і непрямі податки, податкова політика, фінансова функція, реформи..

Актуальність дослідження. Сьогодні спостерігається підвищений інтерес науковців, громадян до питань побудови ефективної податкової системи. Ідеальна податкова система не функціонує в жодній країні світу. Постає питання: Чому? А тому, що просто не існує моделі ідеальної податкової системи, яка позбавлена будь-яких недоліків. Громадяни країни завжди не задоволені тим, що повинні сплачувати податки, але оскільки держава невмозможливі ефективно функціонувати за відсутності податкового механізму, вона повинна створити такі умови, які не будуть руйнівними для добробуту жителів країн. У ході широких дискусій висувуються найрізноманітніші напрямки її реформування часто без необхідної в таких випадках глибокої аргументації. Незважаючи на те, що в українській фінансовій науці приділяється належна увага теоретичним і практичним аспектам податкових реформ. На наш погляд причиною негараздів податкової системи України є неврахування досвіду податкового регулювання у розвинених країнах світу. Наша країна, якщо вона хоче стати розвинутою, повинна вивчати досвіди податкового регулювання у розвинених країнах світу. Таких як (Швеція, Велика Британія, Франція, США.)[6]

Аналіз останніх досліджень і публікацій.Податки є частиною фінансової системи як на макро так і на мікро рівні. Вони виконують фінансову, розподільчу та соціальну функції. При виконанні розподільчої функції першочергове значення має стимулюючий напрямок, який набуває все більшого значення має стимулюючий напрямок, який набуває все більшого значення в економічній політиці різних країн світу.[3]

Кожна країна іде різними економічними шляхами (передусім ринковим або командно-адміністративним), має свої особливості у розвитку економіки, в динаміці розвитку економічних процесів, що впливає і на розвиток окремих складових загальної економічної системи, а також на податкову систему держави, яка належить до фінансової системи і повинна постійно пристосовуватись до змін у суспільстві. Податки мають досить високу питому вагу в дохідній частині бюджету будь-якої держави, тому що вони є основним джерелом його наповнення. В усіх країнах світу витрати держави плануються виходячи з дохідної частини, тобто з кількості зібраних податків. Якщо при плануванні з'являється дефіцит бюджету, уряд при введенні нових податків, обов'язкових зборів та платежів повинен передбачати можливі негативні наслідки насамперед для населення і підприємств.

У різних країнах світу податкові системи відрізняються за типом побудови, кількістю податків, ставками податкових платежів, методикою їхнього розрахунку, видом стягнення тощо. Але всі вони базуються на загальних принципах. Одним із основних є стабільність законодавчої бази. Вона не може бути незмінною протягом десятиліть, але принципіві положення сплати податків не повинні змінюватись тривалий час. У більшості країн світу перед платниками податків не стоїть питання, платити чи не платити податки. Їх необхідно сплачувати згідно з чинним законодавством. Тому основним у податковому менеджменті є

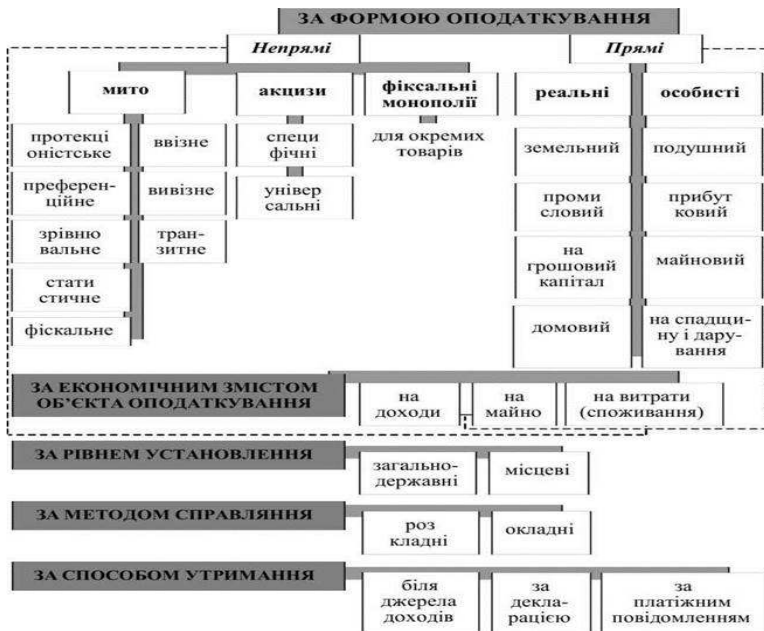
оптимізація податкових платежів певного підприємства відповідно до обставин, що склалися, та умов діяльності.[7]

Проблемами існуючої податкової системи України є:

- Велика чисельність нормативних документів та невідповідність законів та підзаконних актів, які регулюють податкові відносини;
- Нестабільність податкового законодавства, а саме численні зміни та поправки до існуючих законів;
- Відсутність регулюючої функції та зосередження на фінансальній ролі податків;
- Наявність законів, які належать до інших галузей права але зачіпають питання регулювання податків;
- Відсутність достатніх правових гарантій для учасників податкових відносин.

Важливою характеристикою сучасних податкових систем розвинутих країн є їхня структура, дослідження якої починаємо з аналізу співвідношення непрямих і прямих податків. Це співвідношення має певні особливості в різних країнах. Так у США, Японії, Канаді, Англії переважають прямі податки. У Франції-непрямі, 56,6%: податки на споживання, акцизи, внески підприємств у фонди соціального страхування. Німеччина, Італія мають досить урівноважену структуру податків (частина непрямих податків у Німеччині-45,2% в Італії-48,9%). В Україні ж непрямі податки складають 3/4 від усіх податків.[2; 7].

Таблиця 1
класифікація податків.

Також для порівняння податків у країнах візьмемо податок на прибуток. Так ставка податку на прибуток становить: Франція-45% , Велика Британія-35%, США-30%, Німеччина -45%. В Україні ставка податку на прибуток у 2014 році становить 18%, за прогнозами вчених в 2015 році буде становити-17%, а в 2016-16%.[2;7.]

Податок на додану вартість . цей податок з'явився у Франції і діє практично в

усіх країнах Західної Європи. Вперше він був застосований у 1954 році як альтернатива податку з обороту. В 1967 був поширений в усіх країнах ЄС. За рахунок цього податку передбачалося фінансувати загальний бюджет. Так на 2014 рік існують такі ставки податків: Угорщина-27%, Велика Британія-20%, Росія-18%, Ліхтенштейн-7,6%, Польща-23%, Німеччина-19%. В Україні ставка податку на ПДВ становить 20%. Проаналізувавши дані країн світу робимо висновок, що Угорщина є країною з самою більшою ставкою податку на ПДВ, а з самою меншою є Ліхтенштейн. [2; 3; 5]

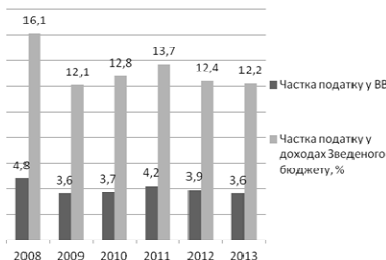

Рис. 1-динаміка частки податку на прибуток у ВВП та у доходах зведеного бюджету України.

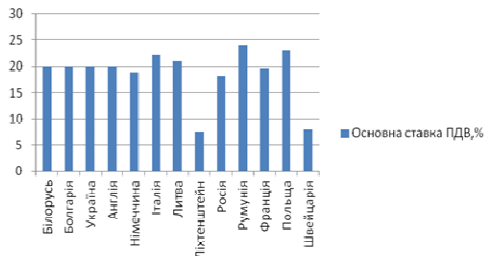

Рис. 2- порівняння ставки податку на ПДВ.

Податкова система в кожній країні є основою економічної системи. Вона з одного боку виступає головним важелем реалізації державної економічної політики. в умовах формування ринкової економіки, виконання дохідної частини державного бюджету України є одними із актуальних завдань, успішне вирішення якого створює сприятливі умови для суспільного розвитку

Мета роботи та завдання дослідження: метою даної роботи є: проаналізувати податкові системи країн світу. А тому варто розглянути, які проблеми існують в податкових системах країн, які заходи впроваджують для подолання цих проблем, та які є можливі шляхи для їх вирішення.

Основні результати дослідження: таким чином проаналізувавши результати аналізу формування податкових систем у різних країнах та визначаючи їх значення для України, можна дійти до того, що проблема вдосконалення податкових систем постала не лише перед країнами з перехідною економікою, а й перед розвинутими державами.

Податкові системи розвинених країн надзвичайно гнучкі. Наприклад у США і Великій Британії, платник податку може самостійно обирати той варіант оподаткування, приміром прибутковий податок з фізичних осіб. Так у США кількість та розмір податку платіжів до місцевого бюджету більше ніж в інших країнах, це пов'язано з тим, що в тій державі розповсюджена децентралізація як законодавчої бази, так і управління влади. Чого не можна сказати про Україну. В Україні платники податку не можуть самостійно обирати варіанти оподаткування.

Особливий вид податків, що застосовується в деяких країнах членах ЄС – податок на приріст капіталу. В більшості країн цей податок стягується не в момент цього приросту, а в момент його реалізації (наприклад, після продажу акцій). В Бельгії і Франції цей податок стягується по ставці, нижче ставки податку на прибуток. В Німеччині, Голландії, Італії податок з громадян на приріст капіталу при довгострокових вкладеннях взагалі не стягується. Специфічною формою приросту капіталу є отримання прибутку (збитку) при зміні валютного курсу. Такі доходи оподатковуються за ставкою податку на прибуток, але в деяких країнах такий

податок не використовується. Так, в Великобританії зміна доходу в результаті зміни валютного курсу не вважається фінансовим результатом.

Рівень податкової ставки повинен враховувати можливості платника податку, тобто рівень його доходів. Оскільки можливості різних фізичних і юридичних осіб неоднакові, для них мають бути встановлені диференційовані податкові ставки. Платежі кожного до бюджету мають бути пропорційні його доходам, і винятки для окремих осіб недопустимі. Порушення цього принципу призведе до того, що додаткове податкове навантаження ляже на законслухняних платників податків або на тих, хто має можливості ухилитися від оподаткування.

На жаль, поки що діюча система оподаткування є не зовсім досконалою і не повністю відповідає вимогам часу. Сьогодні ще існують неузгодженості та протиріччя окремих норм податкових законів, їх нестабільність, безсистемне надання пільг та перекручування суті окремих видів податків.

Отже розглянувши податкову систему різних країн, їх реформи та принципи, можна сказати, що у системі оподаткування кожної окремої країни є свої особливості, які можна і потрібно переймати, використовуючи накопичений досвід. Адже будувати податкову систему самостійно дуже важко – тому ми вважаємо, що дуже доцільно використовувати досвід інших країн; детально розглянути реформи, що були проведені та концепції їх проведення. Тобто треба вчитися на помилках інших країн.[4; 5; 6]

Висновки. В заключенні необхідно підвести підсумки роботи. По-перше, треба сказати, що саме механізм оподаткування дуже складний і потребує деталізованого розгляду. Дана робота – це спроба на прикладі деяких видів податків охарактеризувати діючу систему оподаткування, вивести переваги і недоліки, визначити основні напрямки вдосконалення.

На думку багатьох економістів Західної Європи, податкова система оптимальна, якщо наслідують такі принципи:

- 1) Витрати держави на утримання податкової системи та витрати платника, пов'язані з процедурою сплати, повинні бути максимально низькими;
- 2) Податковий тягар не можна доводити до такого рівня, коли він починає зменшувати економічну активність платника;
- 3) Оподаткування не повинно бути перешкодою ні для внутрішньої національної організації виробництва, ні для його зовнішньої раціональної орієнтації на структуру попиту споживачів;
- 4) Процес отримання податків треба організувати таким чином, аби він більшою мірою завдяки накопиченню фінансових ресурсів сприяв реалізації політики та зайнятості.

Наведений перелік переконує, що ті загальні вимоги значною мірою повторюють фундаментальні принципи, які мають бути основою для побудови податкової системи будь-якої цивілізованої держави. Тому основним напрямом підвищення ефективності податкових систем як основи для її вдосконалення може бути активніше втілення фундаментальних принципів оподаткування, що є надбанням багатьох поколінь вчених і практиків.

На сьогодні в країнах із розвинутою ринковою економікою податкова система дійсно повинна впливати на стабілізацію економічного циклу, стимулювання економічного зростання, обмеження інфляції та безробіття.

Аналіз діючої податкової системи України свідчить про необхідність її реформування. На нашу думку, в основі податкової системи повинні бути прямі податки, тобто податки, де об'єктом оподаткування є доходи фізичних осіб, прибуток юридичних осіб, земля, майно та капітал. При оподаткуванні доходів фізичних осіб та прибутку юридичних осіб повинна використовуватись

диференціація ставок податків в залежності від виду діяльності та розміру отриманого доходу

Податкова реформа в Україні повинна бути спрямована на усунення основної проблеми – зняття податкового тягаря. Першим кроком повинно бути реформування системи непрямих податків разом із зменшенням обов'язкових нарахунків на фонд оплати праці.

Для вдосконалення податкової політики можна виділити позитивні моменти майбутніх реформ.

- Відсутність ПДВ приведе до того, що ті банки, страхові компанії, фонди, які виїжджають зі своїх країн (Німеччина, Росія, Англія). Коли вони зберігають майно на території України, то їм повертається ПДВ в їх країні, тим самим ми притягнемо величезні гроші в нашу державу, багато бізнесменів, світових компаній, з бажанням будуватися і розташовуватись саме у нас.

- Цей шлях може реально збільшити ВВП вдсятеро впродовж 5 років.

- Чорна економіка в такій країні зникає, а це ще 50% до усіх податків(не забуваємо про кількість майбутніх нових можливих платників податків, які прийдуть до нас в іноземних компаніях.

- Зменшення кількості контрольних органів, не треба буде їм платити і кількість корупції також зменшиться.

- Чітка і прозора, а саме головне проста система оподаткування.

Слід також зазначити, що незважаючи на свої слабкі сторони, податкова система України не з'явилася з повітря. Вона будувалася і будується на основі небагатого власного і зарубіжного досвіду. Прорахунок полягає лише в тому, що запозичувався досвід країн з розвинутою ринковою економікою, в яких, як відомо, питання “сколочування” первинного капіталу для підйому виробництва не стоїть. У нас картина протилежна. І ми повинні дати зелене світло процесу правового та легального накопичення капіталу, використовуючи податкові важелі та стимули. Інакше не можна навіть мріяти про якийсь значний економічний підйом.

Реформування податкової системи є найбільш важливою проблемою на етапі формування ринкового середовища і створення сприятливих умов для зниження податкового навантаження. Однак, зниження податкового навантаження слід провести поступово з метою стабільного виконання доходів бюджету.[2; 3; 5.]

Список літератури

1. Закон України “Про податок на додану вартість “// Відомості Верховної Ради України.-1997.-№21.
2. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств “ // Відомості Верховної Ради України.-1995.-№4.
3. Постанова Верховної Ради України “ Про основні положення податкової політики в Україні “ // Відомості Верховної Ради України.- 1997.-№5.
4. Азаров М.Я. Податкова політика в Україні: принципи та реалії. // Вістник податкової служби України.-2000.-№10.
5. Бабич Л.Я. Аналіз податкової системи і пропозиції щодо її вдосконалення. // Економіка України.-1999.-№9.
6. Бабійчук А.Б. Напрямки вдосконалення системи оподаткування в Україні. // Фінанси України.-1999.-№12.
7. Булгакова С.О. Податки в зарубіжних країнах.-К.: Основи, 1998.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОДАТКУ НА РОЗКІШ В УКРАЇНІ

Анотація. Визначено сучасні тенденції реформування податкових систем. Розкрито позитивні та негативні риси податків на майно, які за певних умов можна вважати податками на багатство. Подано пропозиції щодо підвищення справедливості податкової системи.

Ключові слова: податкова система, податки, майно, податок на нерухомість, об'єкти та суб'єкти оподаткування.

Актуальність дослідження. Результативність податкової реформи залежатиме від розв'язання проблеми забезпечення ефективного та цільового використання бюджетних коштів і на цій основі – безпосереднього взаємозв'язку між обсягом сплачених податків та обсягом і якістю суспільних благ, отриманих платниками. У зв'язку з цим податкова реформа має передбачити й удосконалення бюджетної політики держави.

Метою реформування податкової системи України має бути створення податкової системи, сприятливої для економічного зростання.

Основними завданнями податкової реформи в Україні мають бути:

- формування нового інституційного середовища оподаткування, сприятливого для реалізації принципу рівності всіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, формування відповідального ставлення платників до виконання своїх податкових зобов'язань;

- підвищення фіскальної ефективності податків за рахунок розширення податкової бази, поліпшення адміністрування, зменшення масштабів ухилення від сплати податків; підвищення регулюючого потенціалу податкової системи на основі запровадження інноваційна – інвестиційних преференцій з податку на прибуток підприємств;

- забезпечення рівномірного розподілу податкового тягара між платниками податків; демократизація податкової служби України, а саме – зміна ідеології її функціонування на основі реформування податкової служби.

Основні результати дослідження. В Україні гостро постає питання, як наповнювати державний бюджет при зменшенні кількості статей доходів. Видатки бюджету з кожним роком збільшуються через збільшення проблем на державному рівні, державні основні засоби експлуатуються ще з радянських часів і повинні бути негайно замінені. Тож, зменшення видаткової частини державного бюджету неможливо, тому Уряд шукає шляхи збільшення грошових надходжень.

Міністерство фінансів України бачить розв'язання цієї проблеми у введенні податку на розкіш. У Європі такий податок вже діє, проте в деяких країнах такий податок виражений у формі прогресивної шкали оподаткування, тобто розмір податку збільшується залежно від того, як збільшуються доходи тієї чи іншої людини. Така система податку на багатство працює у Великобританії, Німеччині, Польщі, Люксембурзі. Але в Україні пропонується податок на дороге майно (багатство), що для неї є кращим через існування проблеми приховування доходів. Хоча визначення податку на багатство складніше, ніж податку на доходи багатих.

Цей проект має на меті принести до бюджету України майже 500 млн. грн. за рік. Аналітики стверджують, що такі грошові надходження є несуттєвими для державного бюджету, а соціальна несправедливість зростає, тому що навантаження падає і на бідних. Багато країн, що стояли перед таким самим питанням, як і Україна, відмовились від податку на багатство через виявлення безлічі кроків,

якими можна оминати сплату податку. Особливо в Україні контроль за дотриманням цього закону буде неможливим, а шахрайства збільшаться.

Фахівцями прогнозується, що з метою ухилення від сплати податку на розкіш на територію України будуть ввозитись з-за кордону вживані предмети розкоші. Але такі об'єкти оподатковуються акцизним податком, надходження від якого суттєво збільшаться.

У оподаткуванні розкоші є безліч недоліків, а саме:

- можуть постраждати сільські мешканці, що вважаються бідними, але мають житло, що підлягає оподаткуванню через велику площу;
- на багатих це не вплине, бо вони почнуть приховувати своє розкішне майно;
- громадяни, що отримали у спадок, взяли у кредит, або з об'єктивних причин мають квартири з площею, яка є більшою зазначеної в проекті, повинні будуть сплачувати значні суми податку на розкіш;
- для іноземних інвесторів збільшиться податковий тягар, що зменшить привабливість українських підприємств;
- не оподатковуються пасивні доходи багатіїв (роялті, дивіденди);
- неясний поділ об'єктів оподаткування (під сплату може потрапити майно як бідних громадян, так і заможних);
- вживані раритетні автомобілі при купівлі не обкладаються податком та ін.

Отже, для України введення такого податку є не вигідним. Наслідки прийняття його можуть бути негативними, тобто викликати або соціальне обурення, або приховування доходів та багатств заможними громадянами. Також це спричинить нову хвилю шахрайства з приводу передачі прав володіння об'єктів та несплати податку, багаті для захисту свого достатку ще більше тінізуватимуть економіку країни.

Пропонується відхилити прийняття податку на розкіш та ввести диференційовану шкалу оподаткування ПДВ: на дорогоцінні товари найбільші ставки, а на товари першої необхідності – найменші, або звільнити від оподаткування. Таким способом США відмовилось від податку на розкіш, а для України це може бути гарним прикладом.

Міністерство соціальної політики України підготувало відповідний законопроект "Про внесення змін до податкового кодексу України Щодо запровадження податку на багатство", в якому описані об'єкти оподаткування та майбутні ставки. Багатством визнані: нерухомість, квартири, житлові, дачні або садові будинки, земельні ділянки, легкові автомобілі, мотоцикли, судна, яхти, літаки і вертольоти, а також годинники, дорогий одяг і антикваріат. Але під оподаткування потрапляють не всі об'єкти, а лише ті, які, на думку законодавців, такими вважаються.

Оподаткуванню підлягають:

- нерухомість (крім дитячих будинків);
- квартири площею більше 200 кв м;
- житловий, дачний або садовий будинок більше 400 кв м;
- земельні ділянки: у селах - 0,75 гектара, в селищах - 0,45 гектара, в містах - 0,30 гектара; для індивідуального дачного будівництва - 0,30 гектара; для садівництва - 0,36 гектара;
- легкові автомобілі з об'ємом циліндрів двигуна більше 3400 куб. сантиметрів (для машин молодше 7 років);
- мотоцикли з об'ємом понад 800 куб. см (для мотоциклів молодше 7 років);
- судна, яхти потужністю більше 75 кВт (для суден молодше 20 років);
- літаки і вертольоти;
- вироби з дорогоцінних металів і каменів вартістю понад 20 мінімальних зарплат;

- годинники, мобільні телефони і зброя вартістю понад 20 мінімальних зарплат;
- взуття, вироби з хутра, шкіри, килими, вироби з дерева вартістю понад 30 мінімальних зарплат;
- предмети мистецтва та антикваріату вартістю понад 30 мінімальних зарплат.

У категорію багатих потрапили власники машин з двигуном об'ємом понад 3,4 л. Вони будуть платити 20% мінімальної зарплати (зараз це 1134 грн.) за кожні 100 куб.см об'єму. Але платити будуть абсолютно всі, навіть власники старих автомобілів. Їм запропонують знижки: за авто віком 5-10 років - потрібно платити 80% податку, за авто віком 10-15 років - 50% податку, а за авто старше 15 років - 20% податку. Така ж пропорція діє і для мотоциклів.

Нещодавні законодавчі ініціативи, направлені на впровадження в Україні податку на предмети розкоші та елітне майно, що є складовими багатства, містить досить суперечливі норми, які викликають стурбованість бізнес спільноти, адже можуть призвести до тінізації заробітних плат та поглибити соціальне розшарування.

Зокрема, ідеться про збільшення ставки податку на доходи фізичних осіб, заробітна плата яких перевищує п'ятнадцятикратний розмір мінімальної, до 20%.

По-перше, мінімальна заробітна плата з 1 січня 2014 року становитиме 1218 грн. (згідно з Законом України про Державний бюджет України на 2014 рік № 9000). Отже, п'ятнадцятикратний розмір такої мінімальної заробітної плати становитиме 16095 гривень, що навряд чи можна вважати «багатством».

По-друге, з 1 січня 2011 року Податковий кодекс України вже встановлює підвищену ставку податку (до 17%) на доходи, які перевищують десять мінімальних зарплат. Зокрема, про це йдеться в пункті 167.1 статті 167 Податкового кодексу. Відтак, додаткове збільшення ставки податку на доходи фізичних осіб (надалі – ПДФО) до 20% протягом незначного проміжку часу сприйматиметься як тривожна тенденція, яка лише посилить відчуття демотивації серед провідних спеціалістів, які легально працюють та платять податки в Україні.

Аналіз впливу регуляторного акта до проекту Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування багатства та предметів розкоші"

1. Визначення та аналіз проблеми, яку передбачається розв'язати шляхом державного регулювання

Існуюча в Україні різниця (більше ніж в 10 разів) між максимальними і мінімальними доходами громадян, а також відсутність дієвого механізму оподаткування великих доходів громадян призводять до соціальної дискримінації та не забезпечують ефективний перерозподіл багатств у суспільстві.

В умовах відсутності жорсткої диференціації ставок при оподаткуванні доходів громадян (прогресивних ставок податку) велика кількість країн запроваджувала податок на багатство (Великобританія, Франція, Німеччина, Італія, Австрія, Іспанія, Швеція та інші).

Введення оподаткування окремих об'єктів рухомого та нерухомого майна в Україні дасть можливість підвищити вклад заможних громадян у наповнення бюджету та зробити крок до більш справедливого перерозподілу багатства в українському суспільстві.

2. Цілі державного регулювання

Проект має на меті забезпечити принцип соціальної справедливості в оподаткуванні шляхом оподаткування об'єктів рухомого та нерухомого майна.

Таблиця 1

Визначення альтернативних способів досягнення зазначених цілей та аргументи щодо переваги обраного способу

Обрані способи	Альтернативні способи	Аргументи щодо переваги обраного способу
Прийняття зазначеного законопроекту надасть змогу забезпечити принцип соціальної справедливості в оподаткуванні шляхом оподаткування окремих об'єктів рухомого та нерухомого майна.	Залишити без змін існуюче законодавство. Відсутність дієвого механізму оподаткування великих доходів громадян призведе до соціальної дискримінації.	Введення оподаткування окремих об'єктів рухомого та нерухомого майна в Україні дасть можливість підвищити вклад заможних громадян у наповненні бюджету та зробити крок до більш справедливого перерозподілу багатства в українському суспільстві.

3. Опис механізмів і заходів, які забезпечать розв'язання визначеної проблеми шляхом прийняття запропонованого проекту Закону

Законопроектом передбачається запровадити оподаткування окремих об'єктів рухомого та нерухомого майна у період володіння такими об'єктами.

Об'єктами оподаткування податком на майно визначаються:

- об'єкти житлової нерухомості, що перебувають у власності фізичних та юридичних осіб;

- нежилі приміщення, що перебувають у власності фізичних осіб, загальна площа яких перевищує 500 кв. метрів;

- легкові автомобілі з об'ємом циліндрів двигуна понад 3990 куб. сантиметрів (крім тих, що використовувалися понад 5 років), що перебувають у власності фізичних осіб;

- мотоцикли з об'ємом циліндрів двигуна понад 995 куб. сантиметрів (крім тих, що використовувалися понад 5 років), що перебувають у власності фізичних осіб;

- судна, оснащені стаціонарним або підвісним двигуном потужністю понад 75 кВт (крім тих, що використовувалися понад 20 років), що перебувають у власності фізичних осіб;

- літаки і вертольоти, що перебувають у власності фізичних осіб.

Податкові зобов'язання за такі об'єкти фізичні особи – власники відповідних об'єктів оподаткування будуть визначати самостійно в річній декларації про майновий стан і доходи.

Об'єктами оподаткування, під час придбання яких податок справлятиметься одноразово, визначаються:

- вироби з дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння, обробленого та необробленого дорогоцінного каміння вартістю понад 20 розмірів мінімальної заробітної плати, установлені законом станом на 1 січня податкового (звітного) року;

- годинники, мобільні телефони та зброя вартістю понад 20 розмірів мінімальної заробітної плати;

- взуття, вироби з хутра, шкіри, килимові, швейні, трикотажні, текстильні вироби, вироби з деревини вартістю понад 30 розмірів мінімальної заробітної плати;

- предмети мистецтва, колекціонування та антикваріату вартістю понад 30 розмірів мінімальної заробітної плати.

Податок справлятиметься під час придбання таких товарів та сплачуватиметься їх продавцями (податковими агентами) один раз на місяць.

Крім того, за земельні ділянки, що перебувають у власності фізичних осіб, призначені для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських

будівель і споруд, індивідуального дачного будівництва, ведення садівництва, площа яких за кожним видом використання перевищує трьохкратні розміри граничних норм, визначених статтею 121 Земельного кодексу України, пропонується справляти земельний податок із застосуванням коефіцієнту 15.

4. Обґрунтування можливостей досягнення визначених цілей у разі прийняття регуляторного акта

З прийняттям Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування багатства та предметів розкоші" буде забезпечено принцип соціальної справедливості в оподаткуванні.

Таблиця 2
Визначення очікуваних результатів прийняття акта

Вигоди	Витрати
Сфера інтересів держави	Відсутні.
Запровадження оподаткування окремих об'єктів рухомого та нерухомого майна сприятиме встановленню соціальної справедливості у суспільстві та наповненню місцевих бюджетів.	
Сфера інтересів суб'єктів господарювання	Відсутні.
Відсутні.	
Сфера інтересів громадян	Відсутні.
Відсутні.	

5. Термін дії акта

Термін дії законопроекту не обмежується.

6. Показники результативності акта

Прийняття законопроекту сприятиме збільшенню дохідної частини бюджетів та встановленню соціальної справедливості у суспільстві.

Рівень поінформованості суб'єктів господарювання з основних положень акта є високим, оскільки проект наказу розміщено на офіційному веб-сайті Міністерства фінансів України www.minfin.gov.ua.

7. Заходи, за допомогою яких буде здійснюватися відстеження результативності акта

Базове відстеження результативності зазначеного законопроекту здійснюється до дня набрання ним чинності шляхом збору та аналізу пропозицій і зауважень до проекту.

Повторне відстеження результативності цього законопроекту здійснюватиметься через рік з дня набрання чинності регуляторним актом шляхом аналізу статистичних даних.

Періодичне відстеження результативності законопроекту здійснюватиметься через кожні три роки, починаючи від дня виконання заходів з повторного відстеження.

У разі виявлення не врегульовані та проблемні питання будуть виправлені шляхом внесення відповідних змін.

Висновки. Аналіз різних податків на майно (на нерухоме майно, на чисту вартість майна, на спадщину та дарування, а також на фінансові та капітальні трансакції) дозволяє зробити висновок, що вони корисні для України. По-перше, це стосується запровадження податку на нагромаджене чисте багатство (нерухоме майно, водний і повітряний транспорт, потужні автомобілі, цінні папери, банківські депозити і заощадження, інвестиції у реальний капітал) із використанням певної неоподатковуваної вартості таких активів та невеликої ставки податку (0,5-1,0 %). При стягненні цього податку доцільно враховувати активи, що перебувають не лише в Україні, а й за її межами. Щоправда, пошук майна за межами країни

потребує активної співпраці з іноземними фінансовими службами . По-друге, доцільно переглянути підходи до стягнення податків на спадщину та дарування, встановивши певну неоподатковувану вартість майна, а також підвищивши податкові ставки як для спадкоємців першого ступеня споріднення, так і для спадкоємців, що не є членами сім'ї спадкодавця першого ступеня споріднення.

Розглянуті вище податки можуть слугувати важливими інструментами поповнення дохідної частини бюджету та підвищення соціальної справедливості податкової системи. В умовах України використання майна як індикатора платоспроможності набуває особливого значення, враховуючи перебування великої частки доходів у тіньовому обороті, а також негативний вплив значної диференціації доходів населення на розвиток реального сектору економіки.

Список літератури

1. Мінфін розробив податок на розкіш. Текст законопроекту [Електронний ресурс]: Реальна економіка. 03.04.2012 р. – Режим доступу: <http://real-economy.com.ua/publication/117/5846.html>
2. Мінфін: Законопроект про податок на розкіш опрацьовується з урахуванням всіх слушних пропозицій [Електронний ресурс]: Урядовий портал. – 06.04.2012 р. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=245109899&cat_id=244277212
3. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування багатства та предметів розкоші [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=43595
4. Податок на розкіш: хто, кому, скільки і за що буде платити [Електронний ресурс]: Новини України та світу. – Режим доступу: ukrnews24.com
5. У ВР зареєстровано законопроект про податок на розкіш [Електронний ресурс]: Укрінформ. Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/u_vr_zaree_strovano_zakonoproekt_pro_podatok_na_rozkish_1732082

Шосткинський інститут Сумського державного університету

ІНВЕСТИЦІЇ В ЕКОЛОГІЧНИЙ МАРКЕТИНГ

Анотація. У роботі виведені основні поняття пов'язані за інвестиціями в екологічний маркетинг. Проведено аналіз ефективності інвестування в комплекс маркетингу та обґрунтування його доцільності.

Ключові слова: Інвестиції, маркетинг, екологія, екологічний маркетинг, ефективність інвестицій.

Актуальність дослідження. Екологічно чисті товари все частіше викликають інтерес серед споживачів, але у зв'язку з необізнаністю про даний сегмент ринку, частіше покупець відмовиться від такого товару на користь звичного йому. Так як для покращення обізнаності споживачів та формування попиту на екологічно чистий продукт необхідні відносно великі затрати, було б доцільним введення такої категорії як інвестиції в екологічний маркетинг. Введення та використання даної категорії на практиці, дозволить вирішити ряд проблем, які постали як перед потенційними споживачами так і перед виробниками екологічно чистого продукту.

Метою є введення в науковий обіг поняття інвестицій в екологічний маркетинг, обґрунтування необхідності даної категорії.

Завдання дослідження:

- вивести поняття інвестицій в екологічний маркетинг;
- розкрити суть кожного елементу інвестування;
- проаналізувати показники ефективності вкладання інвестицій в екологічний маркетинг.

Основні результати дослідження. Екологічний маркетинг визначається тенденціями моди на екологічні товари та має свою чітку специфіку функціонування. Фактично ринок екотоварів знаходиться під повним впливом сприйняття споживачем цієї продукції. Просування екопродукції здійснюється за допомогою особливих маркетингових технологій, де встановлюється міцний двосторонній зв'язок з цільовою аудиторією. Велика частина цієї аудиторії — жінки, які більш схильні до налагодження двостороннього зв'язку з продавцем. Екологічний напрям поступово проникає у всі сфери: екологічний туризм, який пропонує залучення до недоторканої природи, споживання екологічних товарів, їжі, одягу і т. п.

На думку провідних консалтингових компаній більш ніж 66% європейців та 80% споживачів Японії занепокоєні станом навколишнього середовища, а 73% споживачів вважають, що бізнес повинен бути екологічно відповідальним та розвивати виробництво «зелених» товарів та послуг. Останнім часом спостерігається сильна прихильність споживачів до продукції «зелених» компаній, попит на «зелені» товари продовжує зростати, так більше 60% споживачів планують зберегти або збільшити видатки на «зелені» товари і більше 33% споживачів готові платити за зелені товари на 5-10% більше. Основними перешкодами «зеленого» споживання у таких країнах як США, Великобританія, Німеччина та Австралія є ціна, в Бразилії та Індії обмежений вибір «зелених» товарів та неадекватне маркування в Китаї. За даними спостережень типовим покупцем «зелених» товарів є особа віком 40-50 років, що має одну або двох дітей, рівень доходів та освіта перевищують середні показники. «Зелені» покупці купують значно більше товарів і частіше, ніж звичайні покупці, вони більш лояльні до брендів, ціна для них менш важлива. В провідних країнах сформувався певний перелік «зелених» компаній, які користуються найбільшою популярністю серед споживачів екологічно чистої продукції (рисунк 1).

Рис. 1 Топ-10 «зелених» брендів в різних країнах

За думкою покупців, найбільш достовірними джерелами інформації про споживчі властивості «зелених» товарів є:

- 1) незалежні споживчі звіти;
- 2) наукові публікації;
- 3) думка родини та друзів;
- 4) оцінка недержавних організацій.

Більшість «зелених» покупців ретельно вивчає інформацію на етикетках та інших інформаційних матеріалах, хоча не завжди довіряє їй. Лише 28% споживачів розуміються на символіці екомаркування [5].

Розрізняють 5 різних сегментів «зелених» споживачів (рисунк 2).

Рис. 2 Різновиди зелених споживачів

Позитивні тенденції відношення українців до природи вже можна помітити і сьогодні, існують також комплексні державні проекти:

- програма енергозбереження на 2010-2015pp;
- введення «зеленого» тарифу;
- законодавчі пільги для «зелених» інвестицій;
- проекти для спільної реалізації в рамках Кіотського протоколу.

Отже, сьогодні еко-маркетинг в Україні набирає все більшої популярності, хоча, як і будь-який новий напрям, має низку проблем на етапі свого становлення.

Для подальшого розвитку еко-маркетингу в Україні необхідно визначити

Наукові дослідження молоді: проблеми та перспективи

проблеми, які стоять на шляху його прогресу, а також позитивні аспекти, що сприяють формуванню попиту на екологічно чисту продукцію в Україні:

Рис.3 Позитивні та негативні аспекти формування попиту на еко-продукцію

Тому зі зростанням зацікавленості споживачів в купівлі екологічно чистої продукції та проблемами, що постали перед споживачами, на нашу думку є доцільним введення такої категорії як інвестиції в екологічний маркетинг. Це дозволить розв'язати ряд проблеми, що виникли в Україні та сприяти подальшому розвитку екологічного маркетингу в Україні та світі. В літературі немає загальноприйнятого поняття інвестицій в екологічний маркетинг, тому виведемо власне поняття, отже:

Інвестиції в еко-маркетинг – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, якікладаються в просування екологічно чистої продукції на ринок та переконання споживачів купувати виключно екологічно чистий продукт, за для отримання прибутку та досягнення еколого-економічного та соціального ефекту.

Пріоритетні сфери інвестування в екологічному маркетингу: реклама, маркетингові дослідження та стимулювання збуту, маркетингова товарна політика, сегментація ринку, формування попиту на товар.

Рис.4 Пріоритетні сфери інвестування в екологічному маркетингу

Розглянемо кожен елемент інвестування детальніше:

1) Інвестиції в рекламу екологічно чистої продукції – це вкладання капіталу в інформування та обізнаність споживачів про екологічно чисту продукцію та фірму, що її випускає, з метою одержання прибутку. Інвестиції в рекламу характерні тим, що інформують потенційних споживачів про переваги, екологічно чистої продукції над звичайною, її особливості та необхідність обирати саме екологічний товар. Також дана категорія спрямована на формування певного представлення про фірму виробника еко-продукції, що може зіграти вирішальну роль у момент купівлі продукції у бік саме цієї фірми, що займається випуском екологічно чистої продукції. У сукупності реклама формує певні уявлення про даний вид продукції, що призводить до зростання попиту і як наслідок збільшення прибутку фірмою.

2) Інвестиції в стимулювання збуту екологічно чистої продукції – це вкладання майнових та інтелектуальних цінностей в примусові та заохочувальні засоби спонукання споживачів до збільшення та прискорення купівлі екологічно чистої продукції, з метою одержання прибутку. Дана категорія інвестування характерна тим, що формує інтерес споживачів до екологічно чистої продукції, тим самим змушує споживачів в місцях продажу звертати увагу, в першу чергу, саме на цю продукцію, що призводить до зростання попиту і як наслідок – зростання продажу. Саме в цьому полягає ефект від інвестицій в стимулюванні збуту екологічно чистої продукції, збільшується попит та об'єми продажу, збільшується і прибуток фірми від даної діяльності.

3) Інвестиції в маркетингову еко-товарну політику – це вкладання капіталу в діяльність підприємства, що спрямована на забезпечення заданого рівня задоволення потреб в екологічно чистій продукції за для отримання прибутку, досягнення соціального ефекту та зменшення антропогенного впливу на навколишнє середовище. Сутність даної категорії полягає у формуванні та оптимізації товарного асортименту екологічно чистої продукції, створення еко-упаковок, позиціонування еко-товару на ринку та створення позитивного іміджу фірми як виробника еко-продукції. Також інвестування в дану категорію може бути спрямоване на переорієнтацію існуючого виробництва на екологічно чисте, тобто модифікація існуючих товарів в напрямку екологічності. Ефект досягається за рахунок економії ресурсів у великих масштабах виробництва, що несе за собою зменшення собівартості товару та збільшення долі прибутку. Економія ресурсів зменшує вплив на навколишнє середовище, внаслідок чого покращується екологічна ситуація в регіоні та сприяє покращенню здоров'я споживачів.

4) Інвестиції в маркетингові дослідження та сегментацію ринку екологічно чистої продукції – це вкладання коштів в збір, опрацювання й аналіз інформації з

метою розподілу ринку на чіткі групи споживачі, для орієнтації фірмою на цільову частину екологічно чистого ринку. Інвестування в даний елемент маркетингу – це одна з найголовніших і пріоритетних сфер інвестування і має виконуватися першочергово, так як дозволяє визначити чи буде користуватися попитом екологічно чиста продукція, чи готові покупці переплачувати за такий вид продукції, які категорії споживачів і яка їх частина буде точно купувати таку продукцію і чи варто взагалі переорієнтовувати підприємство на випуск еко-продукції. Якщо не проводити даного роду дослідження, то можна взагалі втратити вкладені кошти, інвестувавши в заздалегідь не вигідну сферу виробництва. Ефект від інвестування досягається у довгостроковій та середньостроковій перспективі, і пов'язаний з рішенням випуску екологічно чистої продукції і її подальшому просуванню на ринок.

5) Інвестиції у формування попиту на екологічно чисту продукцію – це вкладання коштів у заходи, що спрямовані на переорієнтацію споживачів з купівлі звичайної продукції на купівлю екологічно чистого товару. Формування та просування товару на ринок можна відобразити в таких схемах:

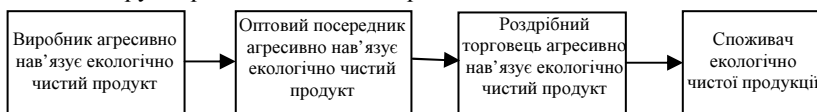

Рис. 5 – Просування товару на ринок [3]

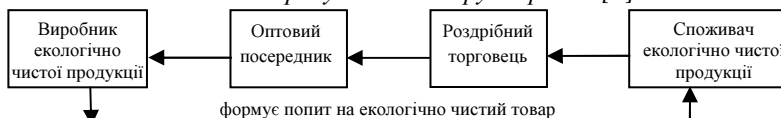

Рис. 6 – Формування попиту на екологічно чистий продукт [3]

Для досягнення максимального ефекту, інвестиційну діяльність необхідно поширювати на весь комплекс маркетингу. Це дозволить винести максимальний ефект від вкладеного капіталу та зменшити ризики втратити інвестовані кошти взагалі.

Вкладання інвестицій в екологічний маркетинг впливає на певні процеси та виконує ряд функцій, що відображені в таблиці 1.

Таблиця 1
Функції інвестицій в екологічний маркетинг

Функції, які виконують інвестиції в екологічний маркетинг	
Внутрішні	Зовнішні
<ul style="list-style-type: none"> - нарощення грошових потоків; - покращення умов праці за рахунок використання «зелених» технологій та екологічних ресурсів; - посилення конкурентоспроможності продукції; - покращення якості продукції, що випускається; - залучення додаткових коштів та подальша їх реалізація; - забезпечення інформацією про споживачів, конкурентів, попит, тощо; - модифікація виробничого процесу. 	<ul style="list-style-type: none"> - покращення обізнаності споживачів в маркуванні еко-продукції; - покращення здоров'я споживачів; - поліпшення стану навколишнього середовища; - зменшення антропогенного впливу на навколишнє середовище; - посилення конкурентоспроможності продукції як на внутрішніх так і на міжнародних ринках; - інформування споживачів про характеристики еко-продукції; - вирішення суспільних протиріч у кінцевому виборі продукту.

Інвестиції в екологічний маркетинг мають певні особливості. На нашу думку даного виду інвестиції мають носити короткостроковий або середньостроковий

характер, це пов'язано з тим, що маркетингове середовище має динамічний характер і досить швидко розвивається. Можна сказати, що даного типу інвестиції носять короткостроковий характер, але з перспективою на майбутнє, тобто вклавши певні цінності в екологічний маркетинг, це може приносити ефект і в подальшій діяльності підприємства.

З метою виявлення ефективності від вкладення інвестицій в екологічний маркетинг проведемо дослідження інвестиційної діяльності одного з українських товаровиробників. ПАТ «Луцьк Фудз» - український виробник бакалійної продукції, який спеціалізується на випуску високоякісних та безпечних продуктів харчування. Компанія випускає: томатні соуси і пасту, аджики і гірчиці, кетчупи, столовий і натуральні оцти, соєвий соус.

Проведемо аналіз ефективності інвестування в екологічний маркетинг на основі показників: чистого приведенного доходу (NPV), індексу рентабельності (IR) та періоду окупності інвестицій (PP) [4].

Загальний розмір інвестицій, які може вкласти компанія складає 503600 грн.. Тому розподілимо загальну суму на всі категорії інвестицій в екологічний маркетинг, та зведемо в таблицю (таблиця 2).

Таблиця 2
Об'єкти інвестування

Стаття інвестування екологічно чистої продукції	Розмір інвестицій, тис. грн
Реклама	80
Стимулювання збуту	74
Еко-маркетингова товарна політика	132
Маркетингові дослідження та сегментація	150,6
Формування попиту	67
Загальна сума	503,6

Таблиця 3
Грошовий потік по роках

Рік	1	2	3	Загальний грошовий потік, тис. грн
Грошовий потік, тис. грн.	500	1700	2800	5000

Розрахуємо ставку дисконтування кумулятивним методом, який враховує безризикову ставку доходу, ризик країни та ризик неотримання передбачених проектом доходів. Розраховується ставка дисконтування за такою формулою:

$$p = R_f + R_1 + \dots + R_n, \quad (1)$$

де R - ставка дисконтування;

R_f - безризикова ставка доходу;

$R_1 + \dots + R_n$ - ризикові премії по різних факторах ризику.

Безризикову ставку доходу визначаємо на сайті Ecomagic, звідки беремо ставку по 20-річних казначейських облігаціях США на дату, на яку ми оцінюємо інвестиційний проект. На друге квітня 2014 року дана ставка складала 3,4% [2].

Ризик країни беремо з баз даних провідної рейтингової системи Economist Intelligence Unit, що здійснює оцінку ризику по чотирьох складових: політичному ризику – 22% у загальній оцінці, складається з 11 показників; ризику економічної політики – 28%; 27 змінних; економіко-структурному ризику – 27%; 28 змінних і ризику ліквідності – 23% та 10 змінних. Дана рейтингова система визначила ризик України як ранг С, що відповідає 42% [1].

Розрахуємо ризик не отримання прогнозованих доходів:

$$K_p = \frac{I}{D_{пр}} , \quad (2)$$

де I – розмір інвестованих коштів у проект

$D_{пр}$ – прогнозований дохід від вкладання інвестицій

$$K_p = \frac{503,6}{5000} \cdot 100\% = 10,07\%$$

Підставимо необхідні значення у формулу розрахунку ставки дисконтування:

$$p = 3,4 + 42 + 10,07 = 55,47\%$$

На основі ставки дисконтування розрахуємо ризик інфляції. Всесвітній банк в 2014 році прогнозує в Україні інфляцію у розмірі 15%, відштовхуючись від цих даних, розрахуємо ризик інфляції за такою формулою:

$$R = (1 + p) \cdot (1 + p_{інф}) - 1 , \quad (3)$$

де p – ставка дисконтування

$p_{інф}$ – інфляція

$$R = (1 + 0,5547) \cdot (1 + 0,15) - 1 = 0,7879$$

Розрахуємо показник чистого приведенного доходу, який показує нам загальний результат від інвестиційної діяльності з урахуванням показників ризику, фактору часу та інфляції:

$$NPV = \sum_{i=0}^n \frac{P_i}{(1 + R)^i} - \sum_{i=1}^n \frac{I_i}{(1 + R)^i} , \quad (4)$$

де P_i – грошові надходження протягом i років

I_i – розмір інвестицій та витрат на проект протягом i років

R – ризик інфляції

$$NPV = \frac{500}{(1 + 0,7879)^1} + \frac{1700}{(1 + 0,7879)^2} + \frac{2800}{(1 + 0,7879)^3} - \frac{503,6}{(1 + 0,7879)^0} = 1301398,61 \text{ грн.}$$

Розрахуємо показник індекс рентабельності з урахуванням ризиків, фактору часу та інфляції, шляхом дисконтування доходів та видатків:

$$IR = \frac{\sum_{i=0}^n P_i (1 + R)^{-i}}{\sum_{i=0}^n I_i (1 + R)^{-i}} , \quad (5)$$

де P_i – грошові надходження протягом i років

I_i – розмір інвестицій та витрат на проект протягом i років

R – ризик інфляції

$$IR = \frac{500 \cdot (1 + 0,7879)^{-1} + 1700 \cdot (1 + 0,7879)^{-2} + 2800 \cdot (1 + 0,7879)^{-3}}{503,6 \cdot (1 + 0,7879)^0} = 2,58$$

Розрахуємо період окупності інвестиційного проекту з урахуванням ризиків, фактору часу та інфляції:

$$PP = \frac{\sum_{i=0}^n I_i (1 + R)^{-i} - \sum_{i=0}^m P_i (1 + R)^{-i}}{P_{m+1} (1 + R)^{-(m+1)}} + m , \quad (6)$$

де P_i – грошові надходження протягом i років

I_i – розмір інвестицій та витрат на проект протягом i років

R – ризик інфляції

$$PP = \frac{503,6 \cdot (1 + 0,7879)^0 - 500 \cdot (1 + 0,7879)^{-1}}{1700 \cdot (1 + 0,7879)^{-2}} + 1 = 1,42 \text{ року}$$

Отриманні дані зведемо у таблицю (таблиця 4):

Таблиця 4

Показник ефективності	Отримане значення
Чистий приведений дохід (NPV), грн..	1301398,61
Індекс рентабельності (IR)	2,58
Період окупності (PP), рік	1,42

Проаналізуємо отримані показники. Чистий приведений дохід характеризує загальний результат інвестиційної діяльності, підрахувавши який ми можемо судити, який ефект принесе фірмі даний проект, оскільки чистий приведений дохід складає 1301398,61 грн., то можна зробити висновок, що проект можна реалізовувати, так як результати перевищують затрати. Індекс рентабельності складає 2,58, що свідчить про високу прибутковість та ефективність даного проекту. Так як індекс рентабельності перевищує 1, то даний проект є рентабельним і його слід прийняти. Строк окупності інвестицій в 1 рік та 154 дні свідчить про швидке повернення інвестованих коштів, так як строк окупності не перевищує загальний період життєвого циклу проекту, що складає 3 роки.

Висновки. Інвестиції в екологічний маркетинг – це досить перспективна та вигідна сфера інвестування, навіть в таких країнах як України, які вважаються високо ризикованими для реалізації інноваційних інвестиційних проектів.

На нашу думку сферу інвестування в екологічний маркетинг необхідно розвивати, так як реалізація даних інвестиційних проектів приносить ефект, у вигляді прибутку, не тільки підприємствам, а й оточуючому середовищу, у вигляді зменшення антропогенного впливу та збереження природних ресурсів, а також соціального ефекту, у вигляді покращення загального здоров'я споживачів екологічно чистої продукції.

Список літератури

1. Operational risk ratings [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://viewswire.eiu.com/site_info.asp?info_name=VW2_RISK_nib&page=rk&page_title=Risk%20table
2. Series Title: 20-year Treasury Constant Maturity [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economagic.com/em-cgi/data.exe/fedbog/tcm20y>
3. Вічевич А.М. Екологічний маркетинг : навч. посіб. / А.М. Вічевич, Т.В. Вайданич, І.І. Дідович, А.П. Дідович. – Львів : Афіша, 2003 – 248 с.
4. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: навч. посіб. 2-е вид. / А.П. Дука – К.: Каравела, 2008. — 432 с.
5. Ілляшенко С.М. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком: монографія / С.М. Ілляшенко. – Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2011. – С. 571-575
6. Інформаційна база даних емітентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://smida.gov.ua/>

Шосткинський інститут Сумського державного університету

ЗЕЛЕНІ ТЕХНОЛОГІЇ - ШЛЯХ ДО МАЙБУТНЬОГО

Анотація. У роботі досліджено питання впровадження «зелених» технологій в Україні та світі, проблеми і перспективи їх розвитку.

Ключові слова. «Зелені» технології, збереження ресурсів, ефективність виробництва, екологія, енергоефективність.

Актуальність дослідження. З розвитком науки, техніки, промисловості людство стикнулося з багатьма проблемами: забруднення природного середовища, виснаження земельних надр, вичерпання запасів корисних копалин та прісної води. Альтернативним вирішенням цих проблем є впровадження екологічно чистого виробництва, заснованого на «зелених» технологіях. Саме тому ця тема є дуже актуальною для сьогодення.

Мета. Довести важливість використання чистого, безвідходного виробництва для попередження екологічної катастрофи.

Завдання. Дослідити шляхи впровадження «зелених» технологій у світову та вітчизняну економіку.

Основні результати дослідження. Сучасний світ абсолютно неможливо уявити без відходів цивілізації. Будь то відходи побутові, промислові, харчові, органічні чи неорганічні, але з кожним днем їхня кількість тільки зростає, і будь-яка адекватна людина розуміє, що так тривати довго не зможе.

Важко повірити, але ще кілька десятиліть тому з'явилися перші ідеї щодо нешкідливої утилізації, або ж переробки промислових відходів та побутового сміття. Станом на сьогоднішній день у світі успішно функціонують підприємства, котрі займаються тим, що переробляють кінцеві компоненти промислової діяльності для повторного їх використання.

За оцінками експертів середня людина, що мешкає у місті, за рік виробляє близько 250 кг побутових відходів. З них 50% -- це різноманітні полімерні матеріали, 25% займають харчові відходи, 5-10% -- паперові вироби, інше сміття приходить на вироби з текстилю, металу, гуми, скла тощо. Одними із найнебезпечніших видів побутового сміття є полімери та пластик, на повний природний розклад яких потрібні тисячоліття. Але альтернатива існує: впровадження зелених технологій.

В останні роки в умовах реалізації стратегії екологічно орієнтованого зростання розвинені країни прискореними темпами розвивають «зелені» технології. Найважливішими стимулами зростання служать різні заходи державної політики, а також нові можливості, що відкриваються перед бізнесом на екологічний ринок, який швидко зростає під впливом попиту з боку споживачів (так звані «батіг «і «пряник »).

Таблиця 1.
Переваги та недоліки «зелених» технологій

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> • Поліпшення навколишнього середовища та здоров'я людей • Збереження ресурсів • Підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції 	<ul style="list-style-type: none"> • Високі затрати економічних ресурсів • Недоліки регулювання цієї сфери • Тривалість процесу розробки і впровадження • Дефіцит кваліфікованих управлінців і дослідників

Як і у випадку з екологічним ринком та іншими подібними визначеннями, не існує єдиного визначення поняття «зелених», або екологічно чистих (екологічних) технологій. Загальний підхід передбачає досягнення їх головної мети - зниження негативного впливу на навколишнє середовище, наприклад, за рахунок зменшення кількості відходів, підвищення енергоефективності, поліпшення дизайну для скорочення обсягу споживаних ресурсів.

Відповідно до класифікації Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), «зелені» технології охоплюють такі сфери:

- загальне екологічне управління (управління відходами, боротьба з забрудненням води, повітря, відновлення земель і пр.);

- виробництво енергії з відновлюваних джерел (сонячна енергія, біопаливо і пр.), пом'якшення наслідків зміни клімату, зниження шкідливих викидів в атмосферу, підвищення ефективності використання палива, а також енергоефективності в будівлях та освітлювальних приладах.

Фактично «зелені» технології охоплюють всі сфери економіки : енергетику, промисловість, транспорт, будівництво, сільське господарство тощо. В даний час вони впроваджуються у всю ланцюжок діяльності компаній, включаючи, крім виробництва, споживання, менеджмент і методи організації виробництва. Екологічні технології, як правило, дозволяють значно знизити споживання ресурсів, розширити використання побічних продуктів. Так, сучасні холодильники споживають на 75 % менше електрики, ніж їх аналоги в 1975 р. при 20%-ве підвищення потужності, зокрема, завдяки покращеній ізоляції і більш ефективним системам охолодження. Повітряний транспорт в розвинених країнах використовує на 50-60 % менше енергії в розрахунок на одного пасажера в порівнянні з початком 1970-х років, а вантажний транспорт - на 10-25 % менше палива на тону - кілометр. Більш ефективною стає видобуток нафти і газу: якщо раніше попутний газ спалювався в факелах, то сьогодні він активно використовується, передові технології дозволяють протягом тривалого часу експлуатувати навіть старі нафтові родовища. У «зеленому» будівництві не тільки повторно використовуються будівельні матеріали, але утилізується сміття, застосовуються нові ізолюючі матеріали та альтернативні джерела енергії, відпрацьований тепле повітря йде на опалення та ін..

«Розмитість» визначень не дозволяє оперувати точними статистичними даними по «зеленим» технологіям, скоріше мова йде про оцінки масштабів їх розвитку, що базуються на різних підходах. Так, за оцінкою ОЕСР, частка державних витрат на дослідження та розробки (ДіР) в області енергетики і захисту навколишнього середовища в загальному бюджеті на ДіР в 2008 р. в середньому в країнах - членах організації перевищила 5%, в ЄС була більше 7%. Найбільший показник відзначався у Новій Зеландії (майже 14%), Японії і Республіці Корея (12-13 % в 2010 р.). Менше 2 % державного бюджету припадає на екологічні технології в США, Росії, Швейцарії та Ізраїлі. Однак в абсолютних показниках США займають друге місце (3,7 млрд. дол.). Після Японії (4,2 млрд. дол.). Найшвидше зростають вкладення в ДіР у сфері виробництва біопалива другого покоління (серед найбільш перспективних розробок - целюлозне і біодизельне паливо на основі водоростей), в технології «інтелектуальних мереж », освітлювального устаткування, високотемпературних надпровідників і в області розвитку сонячної енергетики.

Навколо альтернативної енергетики сьогодні поширюється велика кількість міфів про їх дороговизну. Інших аргументів «проти» у світових капіталістів просто не існує.

Але ідея шістьох студентів Гарвардського університету, котрі виграли грант розміром у 200 тис. доларів на перетворення в електроенергію звичайного ґрунту, в

котре розвіяла усі чутки навколо екологічних видів енергетики. Сама технологія досить проста: в землю встановлюється анод і катод, які між собою з'єднуються монтажною платою, котра заряджає заздалегідь встановлену батарею. Генерованої таким чином енергії вистачає на декілька годин потужного освітлення. З розрахунків студентів один кубічний метр ґрунту на виході здатен дати енергії, достатньої для роботи однієї стандартної світодіодної лампи. А мінімальної напруги такого видобутку вистачить для роботи мобільного телефону або радіоприймача.

Окрім проблем енергетичних, перед усім людством сьогодні стоїть і проблема забезпечення планети прісною водою. Висновки вчених з цього приводу не дуже втішні: найближчими десятиліттями деякі окремі регіони світу можуть залишитися зовсім без води. Зокрема це стосується і нашої країни. Але і цій проблемі є гідне вирішення.

Вже сьогодні у виробництво запущено новий прилад, котрий конвертує звичайне повітря у чисту воду! Назва цього приладу, дуже схожого на устрій ультрасучасного кондиціонера, – «WaterMill». Одна така штуківина здатна перетворювати повітря на 12 літрів чистої природної води. Тобто цей прилад не тільки конвертує, а ще й фільтрує вже здобуту воду.

Ще одним винаходом, здатним допомогти людству не померти від спраги є знову ж таки повітряні млини, які перетворюють морську воду на прісну. Такі млини були винайдені та запроваджені в Національному університеті Нідерландів. Принцип роботи подібного млина полягає у використанні механічної сили вітру у процесі зворотного осмосу. І до речі, у порівнянні з системами класичного осмосу цей проект виявляється достатньо недорогим, чим викликає інтерес у багатьох країн Третього Світу, які мають морські кордони. Один такий млин здатен переробляти кількість води, котрої вистачить до 500 людей на день, а загальний резервуар одного такого млина вміщує об'єм води на 5 таких днів.

Сучасне людство важко уявити і без промисловості текстилю, в якому задіяні величезні ресурси по всьому світові. Щодня для створення нового одягу використовуються мільйони тон різноманітної сировини, більшість з якої не є екологічною. Але і тут альтернатива знайдена. Подібно тому, як сміття отримує своє «друге життя», старий одяг так само можна перетворити на новий. У світі вже сьогодні існують невеликі підприємства, котрі займаються переробкою текстилю і звуться такі фірми – апциклінговими компаніями. Переваги такої діяльності для екології без перебільшень дуже вагомі. Замість того, щоб виробити нову синтетичну тканину, задіюється вже існуюча тканина. Величезним плюсом апциклінгових компаній є їх доступність як для переробника, так і для замовника, адже перетворений одяг коштує значно менше за новий. У такому випадку задоволеними залишаються обидві сторони: виробники отримують постійних клієнтів та безкоштовну сировину для своєї діяльності, а споживачі – недорогий та переважно екологічний одяг.

Не менш актуальною за всі попередні є й тема екологічного будівництва. Нині сучасні мегаполіси переповнені важкими для екології спорудами, які вже зведені і продовжують будуватися кожен день. Ні для кого не є таємницею, що переважна більшість усіх сучасних будівельних матеріалів несуть у собі велику кількість небезпечних для людського здоров'я речовин. І знов таки, «зеленим технологіям» є що відповісти такій тенденції.

Так, наприклад, вже сьогодні користується не аби якою популярністю так зване солом'яне будівництво. Ця технологія не є новою або «висмоктаною з пальця», а прийшла до нас ще з давніх часів. Солом'яне будівництво – це технологія наших дідів, котра дійсно перевірена часом. Переваг цього виду будівництва безліч: від екологічності та дешевизни, і до простоти спорудження та мінімальних строків

возведення. Щоправда, модернізована технологія солом'яного будівництва дещо відрізняється від традиційної технології будівництва з так званого саману (у народі – мазанки). Нині поширена технологія возведення споруд з так званих солом'яних блоків, за допомогою яких будуються житлові будинки до 5 поверхів! Технологія виробництва солом'яних блоків передбачає попередню заготовку житньої соломи під великим тиском. Сучасні дома с солом'яних блоків ні за якими показниками не поступаються традиційним будинкам з цегли або дерева. Усі якості таких споруд (міцність, теплоізоляція, шумоізоляція, герметизація, пожежна безпека та т.і.) не тільки не поступаються традиційним будівельним матеріалам, а й багато у чому перевищують їх.

У зв'язку із впровадженням зелених технологій у країнах світу формується так звана «зелена» економіка — напрям в економічній науці, який сформувався в останні два десятиліття, в рамках якого вважається, що економіка є залежним компонентом природного середовища, в межах якого вона існує і є його частиною. Концепція зеленої економіки включає в себе ідеї багатьох інших напрямків в економічній науці та філософії, таких як феміністська економіка, постмодернізм, ресурсо-орієнтована економіка, екологічна економіка, економіка довкілля, антиглобалістика, теорія міжнародних відносин та ін.

Теорія зеленої економіки базується на 3 аксіомах:

- неможливо нескінченно розширювати сферу впливу в обмеженому просторі;
- неможливо вимагати задоволення нескінченно зростаючих потреб в умовах обмеженості ресурсів;
- все на поверхні Землі є взаємопов'язаним.

Прихильники зеленої економіки критикують неокласичну школу за те, що в її рамках природні та соціальні чинники зазвичай розглядаються як екстерналії; в кращому разі вони вважаються фіксованими і не аналізуються в динаміці.

Зелені економісти вважають економічне зростання непорозумінням, тому що воно суперечить першій аксіомі. «Ростизм» (Growthism), вважають прихильники зеленої економіки, порушує діяльність екосистеми.

Зеленими економістами пропонується встановлення податку Тобіна у розмірі 1% від усіх міжнародних торгових угод, з тим, щоб направляти зібрані кошти бідним країнам з метою гальмування диференціації між розвиненими і не дуже розвиненими країнами, що посилюється. Крім цього, пропонується використовувати категорію « природний капітал» (Natural capital) замість категорії «природні ресурси», яка як би свідчить про пасивну роль природи в економіці.

Україна належить до енергодефіцитних країн, покриваючи свої потреби власними енергоресурсами приблизно на 60 %. У 2010 р. енергоємність ВВП України перевищила енергетичні показники країн СНД у 1,23, світу – у 2,31 та країн ЄС – у 3,6 рази. Більшість технологій, що використовуються в енергетичній, промисловості, на транспорті та у житлово-комунальному господарстві, є енерговитратними та надмірно забруднюють повітря, воду і ґрунт.

На сьогодні в Україні накопичено майже 15 млрд т відходів, з них 14,3 млн т відносяться до I–III класу небезпеки. Протягом 2012 р. в атмосферу країни потрапило 6,8 млн т забруднюючих речовин. Щільність викидів забруднюючих речовин в атмосферу досягає майже 150 кг на одного мешканця, що у декілька разів перебільшує аналогічний показник у розвинутих країнах світу. Це негативно впливає на стан здоров'я населення.

Водночас, Україна належить до малозабезпечених країн Європи та світу за запасами доступних до використання водних ресурсів. Більшість басейнів річок можна віднести до забруднених або дуже забруднених. Скидання забруднених стоків та безповоротний водозабір негативно впливають на водні ресурси. За

дачними Державної служби статистики України протягом 2012 р. було відведено більше 8 млрд зворотних вод, з них частка забруднених вод становила 18 % .

Таблиця 2.

Стан викидів забруднюючих речовин у довкілля.

	2009р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.
Викиди забруднюючих речовин у повітря, тис. тонн	5908,6	6615,6	7380,0	7210,3	6442,9
Викиди діоксиду вуглецю, млн. тонн	...	152,0	218,1	209,4	185,2
Скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, млн. м ³	3313	3444	3854	2728	1766
Частка забруднених зворотних вод у загальному водовідведенні, %	30	39	43	32	27
Утворення відходів I-III класів небезпеки, тис.тонн	2613,2	2411,8	2585,2	2301,2	1230,3
Частка відходів, розміщених у спеціально відведених місцях чи об'єктах, %	29,1	39,3	38,3	46,3	37,1

За результатами міжнародного співставлення індексу якості довкілля, що здійснюється Єльським університетом, Україна займає 102 місце серед 132 країн. За індексом людського розвитку 2012 року – вона на 78 місці із 187 країн світу.

За даними Глобального звіту про конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму у Давосі Україна займала 73 місце серед 144 обстежених країн у 2012–2013 рр., у той час як за рівнем інноваційного розвитку – 79 місце, інституційного розвитку – 132 місце, ефективності ринків товарів та послуг –117 місце.

Такі негативні тенденції обумовлюють необхідність становлення зеленої економіки в Україні.

Впровадження принципів та окремих складових політики сталого розвитку в Україні передбачено низкою законодавчих актів та національних програмних документів економічної і соціальної політики. Головним чином вони стосуються реалізації політики енергоефективності та природоохоронної політики.

Підвищення енергоефективності базових секторів економіки, модернізація енергетики та житлово-комунального сектору є одним з головних пріоритетів Програми економічних реформ України на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава".

У 2007 році змінами до деяких законодавчих актів у напрямку стимулювання заходів з енергозбереження було звільнено від ввізного мита та сплати податку на додану вартість (ПДВ) операції з ввезення устаткування для альтернативної енергетики та матеріалів для його виробництва.

У 2008 році внесено зміни до деяких законів України щодо встановлення нового порядку стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел – "зеленого" тарифу».

У березні 2010 року затверджено Державну цільову економічну програму енергоефективності на 2010–2015 роки, якою передбачаються завдання і заходи щодо зниження рівня енергоємності ВВП на 20 % порівняно з 2008 роком, зменшення залежності України від імпортованих енергоносіїв, зменшення на 20% споживання природного газу, на 15-20% обсягу використання природних ресурсів (води, корисних копалин, атмосферного повітря) за рахунок зменшення обсягу споживання паливно-енергетичних ресурсів.

27 квітня 2011 року Уряд затвердив зміни до згаданої програми з метою сприяння розвитку виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива. Зокрема планується, що з 2015 року частка «чистої» енергії в енергетичному балансі України має скласти не менше 10%.

Загальний обсяг фінансування програми становить 347,82 млрд. грн. на 2010-2015 роки (майже 43,5 млрд. дол. США), з них 13,81 млрд. грн. – кошти державного бюджету; 15 млрд. грн. – кошти місцевих бюджетів; 319,01 млрд. грн. – інші джерела.

Таблиця 3.

Технічна допомога у напрямі зеленої економіки: організації та інструменти

Організація	Діяльність у напрямі зеленої економіки	Фінансові інструменти
Глобальний екологічний фонд (ГЕФ)	Допомога країнам у захисті довкілля та сприянні сталому розвитку, виконанні зобов'язань в рамках підписаних конвенцій, зокрема РК ЗК ООН. Слугує фінансовим механізмом для багатосторонніх угод і конвенцій.	Гранти, пільгове фінансування національних проєктів, фінансова підтримка проєктів через багатосторонні агентства: ЮНЕП, ПроООН, групи Світового банку, ЄБРР
Система ООН	Головний надавач технічної допомоги у сфері енергоефективності (ЕЕ), відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) та пом'якшення зміни клімату	
ЮНЕП та (БАСЕ)	Розвиток глобальних мереж та створення партнерств з фінансовим сектором для залучення інвестицій у зелену економіку, у тому числі у сталий розвиток енергетики	Ініціатива з фінансів для сталої енергетики (Sustainable Energy Finance Initiative SEFI) та Альянс державних фінансів SEFI
Програма розвитку ООН (ПРООН)	Зміцнення рамкових умов для національної політики у сфері енергії та кліматичних змін, сприяння енергетичним послугам у сільській місцевості, чистим енергетичним технологіям та підвищення доступу до фінансування енергетики	Залучення донорської технічної допомоги (ТД). За 1986-2000 роки підтримано понад 200 проєктів на суму 1 млрд. дол. США за участі ГЕФ
ЮНІДО	Заохочення впровадження стандартів у системі управління енергетикою, створення мережі центрів більш чистого виробництва БЧВ та впровадження методики РЕБЧВ у промисловості	Координація фінансової донорської підтримки проєктів
Регіональні та двосторонні донори: ЄС	Підтримка програм фінансування ЕЕ, ВДЕ та пом'якшення зміни клімату. Значні обсяги донорської допомоги для підтримки акторів в ЕЕ та розвитку ринків для ВДЕ.	Інвестиційні гранти та ТД через ЄБРР, ЄІБ, KfW та регіональні фонди. Програми секторальної бюджетної підтримки.
Міжнародні фінансові інституції	Ключова роль у розробленні, фінансуванні та підтримці фінансових механізмів	Пільгові кредити. Фінансування програм ТД з власних ресурсів та фондів донорів-партнерів

Найголовніше, що заважає організовано займатися «зеленими» проєктами в Україні, – це нісенітниця навколо банальних паперових справ та недосконалого чинного законодавства. Тут у нашої держави, як завжди, суцільні недоліки й непорозуміння, які відлякують потенційних інвесторів та гальмують процес

Наукові дослідження молоді: проблеми та перспективи

розвитку альтернативних проєктів. А втім, перспектива екологічних видів діяльності не змушує зайвий раз нагадувати про свою ефективність. Ось і виходить так, що стратегічна необхідність екологічного бізнесу вже начебто зрозуміла, але у певному розумінні слова кмітливим підприємцям не вистачає ще тактичної та практичної підготовки ведення цієї нелегкої «зеленої справи». У випадку ж чинного неефективного законодавства в екологічній галузі, уся складова вітчизняного «зеленого бізнесу» може піти у тінь на кшталт багатьох інших видів підприємницької діяльності.

Висновки. На практиці здорові потреби сучасного суспільства вже сьогодні довели, що актуальність запровадження моделі екологічного бізнесу в Україні буде не тільки не зайвою, але й стратегічно необхідною галуззю традиційних ринкових відносин. Про необхідність альтернативної енергетики, чи то екологічного будівництва, чи то утилізації та переробки неорганічних відходів, або ж просто здорового харчування, останнім часом зайвий раз нагадувати не треба. Більш того, вже давно існують «зелені технології», за допомогою яких можна кардинально змінити людське уявлення про цивілізований світ. Існує велика кількість вже запатентованих ідей екологічного бізнесу, котрі щороку поширюються по земній кулі. При цьому альтернативність подібних проєктів полягає не тільки в їх екологічній, але й в економічній складовій. Отже, майбутнє світового та українського бізнесу залежить від якості використання потенціалу зелених технологій.

Перспективи подальших розробок. Сьогодні в Україні демографічна ситуація є досить складною, хоча народжуваність залишається на середньостатистичному європейському рівні, тому для підтримання її на цьому рівні та з метою підвищення рівня народжуваності необхідно вирішувати низьку соціальних, психологічних і економічних проблем

Список літератури.

1. Зелені технології – шлях до сучасної і сталої кліматичної та енергетичної політики [Електронний ресурс] <http://zeleni.biz/>
2. Green Awards Ukraine оголосить кращі "зелені" проєкти [Електронний ресурс] <http://ua.interfax.com.ua/news/press-release/141469.html>
3. Освоєння нових технологій транспортування енергії [Електронний ресурс] http://www.uinter.kiev.ua/viewpage.php?page_id=564
4. Молоді вчені бачать майбутнє автопрому в розвитку зелених технологій [Електронний ресурс] <http://vkurse.ua/ua/technology/budushchee-avtoproma-v-razvitii-zelenykh-tehnologiy.html>

Шосткінський інститут Сумського державного університету

ДЕКАПЛІНГ-АНАЛІЗ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Аннотація. У статті здійснено еколого-економічний аналіз розвитку Сумської області за показниками декаплінгу. В результаті здійсненого аналізу визначено основні стратегічні напрямки економічного розвитку Сумщини по відношенню до екосистеми.

Ключевые слова. еколого-економічний розвиток, декаплінг, природоємність, екологоємність, антропогенний тиск.

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку перед Сумщиною постає низка соціально-економічних та екологічних проблем. Сучасний стан еколого-економічного розвитку засвідчує необхідність у врахуванні екологічних потреб розвитку регіональної економіки яка не можлива без реалізації екологічних інновацій, зміни суспільної думки стосовно переваг у споживанні екологічно безпечних економічних благ для задоволення власних потреб.

Проблеми ефекту розділення між економічним розвитком та антропогенним тиском на навколишнє середовище досліджували Буркинський Б.В., Данилишин Б.М., Веклич О.О., Мельник Л.Г., Хвесик М.А., Хлобистов Є.В. та ін.

Метою дослідження є комплексний еколого-економічний аналіз розвитку економіки Сумської області по показникам декаплінгу за природоємністю.

Задачами дослідження є:

визначити зміст та сутність показника декаплінгу за природоємністю;

здійснити аналіз основних факторів впливу на рівень та динаміку природоємності ВРП Сумської області;

запропонувати стратегічні напрями по досягненню декаплінгу між економічним зростанням та споживанням природних ресурсів у межах регіональної економіки.

Основні результати дослідження. Постійне прагнення людства до розширення соціально-економічної підсистеми, що пов'язано із бажанням максимально задовольнити свої потреби, призведе до повного руйнування екологічної підсистеми, що означатиме руйнування всієї системи в цілому. Для запобігання зазначених процесів важливим вважаємо спрямувати зусилля на зниження антропогенного тиску на навколишнє природне середовище. Можливою реалізація такої мети може стати завдяки досягненню ефекту декаплінгу.

Термін «декаплінг» розкриває явище «полярного» розвитку двох або більше об'єктів системи. В еколого-економічній сфері декаплінг характеризує розмежування між економічним зростанням та тиском на навколишнє природне середовище. Явище декаплінгу проявляється за менших темпів зростання антропогенного тиску на навколишнє природне середовище від темпів зростання економічного розвитку за той самий період. Тобто економічне зростання буде досягнуто за рахунок такої кількості природних ресурсів екосистеми за яких антропогенний тиск не перевищуватиме її асиміляційної здатності [1].

Таке роз'єднання можливо визначити за допомогою так званого показника «декаплінг-фактору», що відображає взаємозв'язок між рівнем та динамікою ВРП і використанням асиміляційного потенціалу екосистеми регіону – рівнем та динамікою забруднювачів, що розміщуються в екосистемі господарюючими суб'єктами. Таким чином цей показник вказує на співвідношення між темпами зростання маси забруднень та ВРП, а це показник екологоємності ВРП [2; 3].

Так як такий взаємозв'язок існує і між рівнем та темпами використання природних ресурсів та ВРП – по суті величина спожитих природних ресурсів прямо чи опосередковано визначає обсяг виробленого ВРП – то співвідношення темпів

зростання спожитих природних ресурсів до темпів зростання ВРП вказує на швидкість та ефективність споживання природних ресурсів регіону. Отже цей показник є показником природоємності. Застосування методичного підходу, що застосовується до розрахунку декаплінгу за екологоємністю (1), до розрахунку показника декаплінгу за природоємністю (1) дасть можливість зафіксувати сигнали щодо ефективності використання природних ресурсів та швидкості їх вичерпання за того чи іншого рівня розвитку науки та техніки.

$$F(E) = 1 - \left(\frac{EP_E(N_E)}{EP_B(N_B)} : \frac{DF_E}{DF_B} \right), \quad (1)$$

де, F – декаплінг-фактор за екологоємністю; E – декаплінг-фактор за природоємністю; DF – показник економічного зростання, що відбивається через показник ВРП; $EP(N)$ – антропогенний тиск на навколишнє природне середовище, що відбивається через показники викидів забруднюючих речовин (кількості спожитих природних ресурсів); E – кінцевий рік (кінець вимірювань); B – базовий рік (початок вимірів);

$$\frac{DF_E}{DF_B} \text{ та } \frac{EP_E(N_E)}{EP_B(N_B)}$$

– показники темпу росту економічного розвитку та тиску на навколишнє природне середовище відповідно[4].

Отже, показник декаплінгу можна розрахувати як співвідношення темпів росту викидів шкідливих речовин до темпів росту ВРП чи темпів росту споживання природних ресурсів до темпів росту ВРП. Таким чином мова йде про показник екологоємності та природоємності відповідно.

Зважаючи на те що існують такі види забруднення, як викиди парникових газів, складування твердих відходів на полігонах, стоки та ін., різні види природних ресурсів – вода, повітря, земля, мінеральні ресурси і т. ін., в показниках декаплінгу за екологоємністю (природоємністю) зазвичай враховують всі види забруднення (природних ресурсів) або визначають окремі показники за кожним із вказаних видів забруднень (природних ресурсів). Розрахунок узагальнюючого показника можливий шляхом введення у розрахунок середнього темпу росту антропогенного тиску на навколишнє середовище. На наш погляд доцільно використати середнє геометричне значення. Отже узагальнюючі показники декаплінгу за екологоємністю (2) та природоємністю (3) визначаються таким чином:

$$F_1 = 1 - \left(\sqrt[n]{\frac{EP_{E1}}{EP_{B1}} \times \frac{EP_{E2}}{EP_{B2}} \times \dots \times \frac{EP_{En}}{EP_{Bn}}} : \frac{DF_E}{DF_B} \right) \quad (2)$$

$$E_1 = 1 - \left(\sqrt[n]{\frac{N_{E1}}{N_{B1}} \times \frac{N_{E2}}{N_{B2}} \times \dots \times \frac{N_{En}}{N_{Bn}}} : \frac{DF_E}{DF_B} \right) \quad (3)$$

де n – кількість видів забруднення або природних ресурсів, 1, 2, ... n – види забруднень або природних ресурсів.

У випадку, коли $F(E) > 0$ і в динаміці даний показник зростає спостерігається явище декаплінгу – антропогенний тиск на навколишнє природне середовище знижується при економічному зростанні. У випадку, коли $F(E) < 0$ і знижується в динаміці – економічне зростання призводить до суттєвого тиску на навколишнє середовище. У випадку, коли $F(E) = 0$ однозначного висновку зробити не можна: за умови, що темпи економічного росту та антропогенного тиску дорівнюють 100% антропогенний тиск на навколишнє середовище з часом не зростатиме і не знижуватиметься; за умови рівності темпів росту антропогенного тиску та

економічного росту (більше 100%) тиск на навколишнє природне середовище з часом зростатиме; за умови однакових темпів зниження економічного розвитку та антропогенного тиску (менше 100%) – тиск на навколишнє природне середовище з часом знижуватиметься [4].

Таким чином, показники декаплінгу показують швидкість зростання регіональних показників відносно кількості викидів забруднювачів та обсягів споживання природних ресурсів і показують якою ціною для регіональної екосистеми було досягнуто економічного зростання.

Отже ключовим завданням розвитку будь-якого регіону є формування такого стилю господарювання, який має забезпечити мінімізацію втручання суб'єктів соціально-економічної підсистеми в процеси розвитку екологічної підсистеми [5].

Основним фактором зниження антропогенного тиску на навколишнє природне середовище є впровадження технологій, що забезпечують зменшення використання природних ресурсів та обсягів викидів шкідливих речовин у навколишнє середовище. Важливим чинником до впровадження таких технологій та споживання екологічно безпечних економічних благ є рівень екологічної освіти громадян. Отже безперечний факт полягає в тому, що інновації як у виробництві так і в сфері освіти є найбільш вагомим чинником досягнення ефекту декаплінгу між економічним зростанням та розвитком екосистеми регіону. Так як основними показниками, що дозволяють визначити рівень розділення між економічним розвитком та станом навколишнього природного середовища є показники декаплінгу за екологоемністю та природоемністю, доцільним вважаємо здійснити еколого-економічний аналіз вказаних показників для сумського регіону. Такий аналіз дозволить визначити яким чином розвивається економіка Сумщини відносно екологічної підсистеми і чи є необхідність в реалізації додаткових засобів спрямованих на зниження антропогенного тиску на навколишнє природне середовище.

Розрахуємо показники декаплінгу за 2008 рік по Сумській області за статистичними даними [4] використовуючи формули (1-3).

Декаплінг-фактор по викидам шкідливих речовин у повітря становитиме:

$$F_{\text{пов}} = 1 - \left(\frac{87,4}{16210000} : \frac{88,4}{12341000} \right) = 0,2336$$

Декаплінг-фактор по утворенню небезпечних відходів матиме наступне значення:

$$F_{\text{відх}} = 1 - \left(\frac{2301,2}{16210000} : \frac{2585,2}{12341000} \right) = 0,3333$$

Декаплінг-фактор по площі порушених земель у 2008 році склав:

$$F_{\text{зем}} = 1 - \left(\frac{1,2}{16210000} : \frac{1,4}{12341000} \right) = 0,3272$$

Декаплінг-фактор по скинутим зворотнім водам у 2008 році становив:

$$F_{\text{вод}} = 1 - \left(\frac{8655000}{16210000} : \frac{8917000}{12341000} \right) = 0,2610$$

Інтегральний показник декаплінг-фактору:

$$F_I = 1 - \sqrt[4]{\frac{87,4}{88,4} \times \frac{2301,2}{2585,2} \times \frac{1,2}{1,4} \times \frac{8655}{8917} : \frac{16210}{12341}} = 0,2957$$

Показники декаплінгу за 2009 та 2010 роки розраховуються аналогічно показникам за 2008 рік. Розрахунок показників декаплінгу по Сумській області приведено в табл. 1.

Таблиця 1
Показники декаплінг-фактору за 2008-2010 рр. по Сумській області

№ з/п	Показники	Рік			
		2007	2008	2009	2010
1	Обсяг ВРП, тис.грн	12341000	16210000	16060000	18333000
2	Викиди шкідливих речовин у повітря всього, тис. т	88,4	87,4	83,4	88,9
3	Утворення небезпечних відходів, тис. т	2585,2	2301,2	1230,3	1659,8
4	Порушено земель, тис. га	1,4	1,2	1,5	1,3
5	Відведено (скинуто) зворотних вод, тис. м ³	8917000	8655000	7992000	8141000
6	Декаплінг-фактор по викидам шкідливих речовин у повітря		0,2336	0,0377	0,0588
7	Декаплінг-фактор по утворенню небезпечних відходів		0,3333	0,4601	-0,1814
8	Декаплінг-фактор по площі порушених земель		0,3272	-0,2600	0,2401
9	Декаплінг-фактор по скинутим зворотнім водам		0,2610	0,0679	0,1077
10	Інтегральний показник декаплінг-фактору		0,2957	0,1158	0,0710

Аналіз показників декаплінгу з 2008 по 2010рр. засвідчив наступне.

По-перше, показники декаплінг-фактору по окремим складовим показують нестабільну поведінку, а інтегральний показник декаплінг-фактору має тенденцію до зниження. Значення показників коливаються від -0,2600 до 0,4601. Хоча в основному показник має позитивне значення слід звернути увагу на суттєві його коливання в окремі періоди, що вказує не тільки на відсутність збалансованості розвитку економіки по більшості параметрів, а й на існування факторів які викликають додатковий антропогенний тиск на навколишнє середовище. Інтегральний показник на протязі 2008-2010 років знижувався, що свідчить про зростання антропогенного тиску на навколишнє середовище на фоні збільшення обсягу ВРП. Хоча в 2008 році зареєстровано найвище значення інтегрального показника – 0,2957, таке досягнення має сумнівний характер так як його зниження в динаміці вказує на зростання залежності економіки Сумщини від споживання основних природних ресурсів екосистеми. Отже явище декаплінгу згідно значення інтегрального показника не реєструвалося. Слід відзначити, що показник може різко погіршитись в наслідок впливу додаткових соціо-еколого-економічних факторів розвитку Сумщини про, що переконливо свідчить динаміка цього показника в період з 2008 по 2010 роки.

По-друге, нарощування темпів росту економіки Сумської області в основному обумовлено використанням екстенсивних факторів розвитку на основі технологій, що залишилися у спадок ще з часів Радянського Союзу. Використання таких технологій суттєво обмежує можливість до швидкого розвитку соціально-економічної підсистеми і представляється вагомим екодеструктивним фактором. Висока енерго- та матеріаломісткість ВРП в основному обумовлена використанням морально та фізично зношеного обладнання. Цей фактор суттєво впливає на виснаження природних ресурсів регіону. Відсутність екологічної освіти серед громадян України обумовлює відсутність екологічної етики поведінки до навколишнього природного середовища. Зазначене викликає непомірний антропогенний тиск на навколишнє середовище. Окрім досліджених факторів антропогенного тиску на навколишнє природне середовище на його зростання впливає низка додаткових чинників які не враховуються у методиці розрахунку показника декаплінг-фактору. Виходячи з певної обмеженості показника декаплінг-фактору можна стверджувати, що на Сумщині має місце набагато нижчий його

рівень від розрахункового.

Висновки. Аналіз показників декаплінг-фактору виявив як зростання економічної складової, так і зростання навантаження на навколишнє середовище. Показник в період з 2008 по 2010 роки мав позитивне значення, але явище декаплінгу не фіксувалося. Із певним застереженням можна стверджувати що економічне зростання суттєво не підвищувало тиск на навколишнє середовище. Проте слід згадати про вище зазначені негативні явища які прослідковуються в економіці Сумської області. Враховуючи результати аналізу слід визнати, що формування стратегії еколого-орієнтованого розвитку для Сумської економіки має першочергове значення в світлі перспектив, що відкриваються перед країною у майбутньому.

На фоні високої природоємності базових технологій виробництва основних економічних благ, їх високий рівень зносу, понад 50%, важкий доступ, а іноді і відсутність інформації стосовно екологічно безпечних економічних благ та виробництв, пріоритетним завданням стратегічного розвитку економіки Сумської області вбачається:

- формування інноваційного типу розвитку економіки із забезпеченням доступу для громадян до еколого-орієнтованої інформації щодо екологічно безпечних економічних благ та виробництв;
- зміна структури господарства в бік розвитку екологічно безпечних галузей економіки;
- заміна старого обладнання новим із базовим рівнем технологій, що забезпечують низький рівень природоємності ВРП (такими технологіями можуть стати базові технології розвинутих країн світу).

Таким чином, на сучасному етапі розвитку постає низка соціально-економічних та екологічних проблем. Сучасний стан еколого-економічного розвитку засвідчує нагальну потребу у врахуванні екологічних потреб розвитку економіки яка не можлива без реалізації інноваційного типу розвитку Сумського регіону.

Список літератури

1. Данилишин Б. М. Ефект декаплінгу як фактор взаємозв'язку між економічним зростанням і тиском на довкілля / Б. М. Данилишин, О. О. Веклич // Вісник НАН України. – 2008. – № 5. – С. 12–18.
2. Корпан Р. В. Екологізація управління та економічне зростання : моделювання і аналіз взаємозв'язку : Дисертація на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук : 08.08.01 / Корпан Роман Васильович. – К., 2005. – 219 с.
3. Мельник Л. Г. Економіка природних ресурсів : навч. посіб. / Мельник Л. Г. , Сотник І. М., Чигрин. О. Ю. – Суми : Університетська книга, 2010. – 348 с.
4. Статистичний щорічник Сумської області за 2010 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Державний комітет статистики Сумської області, 2011. – 582 с.
5. Тур О. М. Ефект декаплінгу, як основа еколого-орієнтованого розвитку України / О. М. Тур // Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства: теорія, методологія, практика : колективна монографія / [Андерсон В. М., Андреева Н. М., Алімов О. М. та ін.] ; за наук. редакцією д.е.н., проф. Хлобистова С. В. / ДУ «ІЕПСР НАН України», ІПРЕД НАН України, СумДУ, НДІ СРП. – Сімферополь : ВД «АРІАЛ», 2011. – Т. 2. – С. 335–339.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. В умовах переходу до інформаційного суспільства вища освіта є одним із визначальних чинників відтворення інтелектуальних і продуктивних сил, розвитку культури. Це вимагає підвищення уваги до умов формування та використання трудового потенціалу вищих навчальних закладів, від стану якого залежить якість освіти населення країни в цілому.

Саме кадри вищих навчальних закладів (ВНЗ), потенційні можливості яких використовуються, слугують ключовим елементом вищої школи, оскільки від їх чисельності, структури, рівня кваліфікації, педагогічної компетентності, умов праці й життя, людських і моральних якостей, загальної культури залежить якість підготовки фахівців і економічний добробут держави в цілому.

Розвитку трудового потенціалу в процесі побудови розвинутого суспільства приділялась увага в роботах зарубіжних вчених: Дж.К.Гелбрейта, С.Фішера, Т.Шульца, В.Адамчука, В.Костакова, Р.Колосової, Н.Шаталової та інших. Різні підходи до визначення сутності трудового потенціалу, його компонентів, рівня дослідження та чинників впливу на нього відображено в роботах вітчизняних вчених: В.Герасимчук, О.Грішної, Н.Лук'яненко, С.Мочерного, В.Приймака, М.Семикіної, Л.Шаульської інших.

Незважаючи на достатньо глибоке опрацювання загальних теоретико-методологічних основ розвитку трудового потенціалу в процесі побудови розвинутого суспільства, недостатньо дослідженими залишаються питання формування й використання трудового потенціалу у вищих навчальних закладах, що обумовило вибір теми наукової роботи, її мету, задачі та зміст.

Мета роботи: удосконалення теоретичних основ, визначення ролі трудового потенціалу у вищих навчальних закладах України.

Завдання: дослідити теоретичні основи формування та використання трудового потенціалу у вищих навчальних закладах;

визначити роль трудового потенціалу ВНЗ у забезпеченні економічного розвитку країни;

визначити питання щодо формування й використання трудового потенціалу у ВНЗ.

Об'єктом є процес виявлення проблем формування та використання трудового потенціалу у вищих навчальних закладах України.

Предметом є особливості формування й використання трудового потенціалу у вищих навчальних закладах.

На відміну від попередніх десятиліть, коли були важливі природні й виробничі ресурси, сьогодні головною конкурентною перевагою є кваліфіковані людські ресурси. Якщо є талановиті й кваліфіковані кадри - решта додається. Пошук талантів, їх утримання та виховання - завдання, вирішити яке без вишів просто неможливо. Виходячи з цього у всіх країнах світу з розвинутою економікою провідні вищі навчальні заклади використовують самі передові знання та технології різних областей діяльності для власного розвитку і підвищення ефективності процесу навчання. При цьому застосовується дуже ефективний метод: перенесення знань з однієї області діяльності в інші при обліку специфічних особливостей тієї чи іншої області.

В процесі дослідження вже існуючих підходів та положень теоретичного

визначення трудового потенціалу обґрунтовано поняття трудового потенціалу вищих навчальних закладів, який визначається як сукупність демографічних, психофізіологічних, соціальних та професійно-кваліфікаційних та безлічі інших якостей працівників у поєднанні з організаційно-економічними чинниками, урахування яких дозволяє професорсько-викладацькому складу вирішувати завдання, які стоять перед вищим навчальним закладом, з урахуванням зовнішніх умов та існуючих внутрішніх обмежень.

В зв'язку з прагненням багатьох країн до побудови та розвитку інформаційного суспільства, рівень трудового потенціалу в освіті стає одним із вирішальних чинників економічного зростання і добробуту країни, а інформація, знання та наука перетворюються на головні фактори системи суспільних продуктивних сил. Тому зростають вимоги до підвищення якості трудового потенціалу освітньої галузі. Формування кадрового потенціалу ВНЗ носить інерційний характер і вимагає значних зусиль. Підготовка персоналу для вищої школи, а саме фахівців з науковими ступенями і званнями займає більше часу ніж підготовка кадрів у будь якій іншій галузі. Для цього необхідний не один рік і навіть не один десяток років. Значних фінансових ресурсів вимагає процес збереження цього виду потенціалу.

Особливістю вищої школи є залежність вимог до кадрового потенціалу від рівня акредитації вищого навчального закладу. Чим більший рівень акредитації ВНЗ, тим більші вимоги до його персоналу. Найкращий кадровий склад мають, як правило, національні ВНЗ.

Наступна особливість процесу формування кадрового потенціалу вищої школи зв'язана з швидким "моральним зносом" освітніх послуг. Високі темпи технічного прогресу приводять до того, що якість існуючих послуг освіти перестає відповідати потребам матеріального виробництва. Виникає необхідність зміни змісту навчання та появи нових напрямів підготовки. Всі ці процеси потребують постійного навчання та перепідготовки кадрового складу ВНЗ для задоволення існуючих та перспективних суспільних потреб.

Інша особливість зв'язана з сезонністю навчання. Зарахування у ВНЗ відбувається, як правило, один раз на рік у чітко визначений час. Навчальний рік починається з першого вересня. Ця дата і визначає сформованість кадрового потенціалу ВНЗ.

Наявність кваліфікованого персоналу з науковими званнями і ступенями, крім вироблення основних освітніх послуг, дозволяє виробляти й інші продукти, а саме: приваблювати договори на виконання НДР, гранти, замовлення на експортні поставки наукової продукції, навчати аспірантів і докторантів на платній основі, приймати участь в програмах розвитку регіонів та ін. Вимога забезпечити потрібну якість професорсько-викладацького та наукового персоналу передбачає перш за все підсилення мотивації до навчання та роботи. Висока педагогічна майстерність викладачів забезпечується знаннями дидактики вищої школи, педагогічної психології, організаційними здібностями, володінням сучасними технологіями трансляції наукового змісту дисциплін студентській аудиторії.

На формування та використання трудового потенціалу у вищих навчальних закладах мають вплив фактори, які підрозділяються на дві групи: внутрішні та зовнішні(табл. 1).

Крім того, слід враховувати й деякі інші чинники (житло, відпочинок, оздоровлення, медичні та страхові програми), які можуть впливати на процес формування та використання трудового потенціалу. Одними з найвагоміших серед факторів впливу на формування та використання трудового потенціалу ВНЗ є обсяги та структура фінансування закладів вищої освіти, диверсифікація джерел фінансування, оптимізація розподілу бюджетних та позабюджетних коштів, які безпосередньо впливають на структуру професорсько-викладацького складу

навчальних підрозділів вищих навчальних закладів.

Таблиця 1
Фактори формування та використання трудового потенціалу у ВНЗ

Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
Популярність та авторитет ВНЗ	Стан екології
Період існування ВНЗ	Демографічні процеси
Чисельність персоналу та студентів	Нормативно-правова база щодо функціонування ВНЗ
Кадрова політика	Державне фінансування
Ліцензування додаткових послуг	Рівень життя, розшарування населення
Оплата праці та форми стимулювання	Світові тенденції в освіті та економічному розвитку
Стиль управління	Економічний стан в країні
Корпоративна культура (лояльність, приверженість)	Престижність інтелектуальної праці в суспільстві
Матеріальне та інформаційне забезпечення праці (техніка, бібліотека, аудит, фонд)	Попит працівників з боку роботодавців
Можливість підвищення рівня освіти та кваліфікації	Міграція
Роль профспілок	Пропозиція фахівців різного рівня кваліфікації
Соціальна інфраструктура	Розвиненість мережі недержавних ВНЗ
Рівень акредитації	Рівень оплати в галузі

Управління господарським процесом у ВНЗ потребує перебудови, яке може проводитись на двох рівнях. На першому рівні доцільним є впровадження нових елементів в існуючий процес господарювання, який включає в себе: розширення фінансово-господарської самостійності кафедр і факультетів; зіставлення фактичних витрат з плановими; удосконалення планування витрат; активізація матеріального стимулювання та заохочення; підвищення матеріальної відповідальності. Це в свою чергу дозволить впровадити широкую систему науково-технічних і організаційно-економічних заходів, підвищити зацікавленість персоналу ВНЗ у результатах праці.

На другому рівні доцільно оптимізувати відносини вищого навчального закладу з підприємствами та організаціями, замовниками освітніх послуг, розвиваючи їх на принципах самофінансування.

Одна з причин порушення формування та використання трудового потенціалу в ВНЗ є зміна кількості ВНЗ, що впливає на кількість студентів, кількість випущених фахівців, аспірантів та докторантів.

Дослідження стану ВНЗ України за період 1990-2014 роки (табл.2) свідчить про наступне. Кількість закладів I-II рівнів акредитації у період з 1990 -2014 рр. збільшувалася з 742 до 790 (у 1997р.), але на сьогоднішній день їхня кількість зменшилася до 478 установ. Кількість закладів III-IV рівнів акредитації зростала до 2008/09 р., після чого їхня кількість зменшилася до 325.

Щодо кількості студентів у закладах, то I-II рівнів акредитації кількість студентів з кожним роком зменшується, найбільша кількість студентів була зафіксована 757,0 у 1990/91рр., а III-IV рівнів акредитації навпаки збільшується, найбільша кількість студентів в цих закладах була зафіксована в 2007/08 рр. – 2372,5 тис.

Щодо кількості випущених фахівців, то у закладах I-II рівнів акредитації кількість фахівців з кожним роком поступово зменшується, а в закладах III-IV рівнів акредитації навпаки збільшується, найбільша кількість фахівців в цих закладах становила в 2010/11 рр. – 543,7 тис.

Щодо кількості аспірантів та докторантів, то їхня кількість з кожним роком збільшується, на сьогоднішній день вона становить 31482 та 1831 відповідно.

Таблиця 2
Вищі навчальні заклади України 1990-2014 рр.*

Роки	Кількість закладів		Кількість студентів у закладах		Прийнято студентів, тис		Випущено фахівців, тис		К-сть аспірантів	К-сть докторантів
	I-II р. асф.	III-IV р. асф.	I-II р. асф.	III-IV р. асф.	I-II р. асф.	III-IV р. асф.	I-II р. асф.	III-IV р. асф.		
1990/91	742	149	757,0	881,3	241,0	174,5	228,7	136,9	13374	-
1991/92	754	156	739,2	876,2	237,5	173,7	223,0	137,0	13596	503
1992/93	753	158	718,8	855,9	212,6	170,4	199,8	144,1	13992	592
1993/94	754	159	680,7	829,2	198,0	170,0	198,0	153,5	14816	765
1994/95	778	232	645,0	888,5	194,0	198,0	204,3	149,0	15643	927
1995/96	782	255	617,7	922,8	188,8	206,8	191,2	147,9	17464	1105
1996/97	790	274	595,0	976,9	183,4	221,5	185,8	155,7	19227	1197
1997/98	660	280	526,4	1110,0	166,2	264,7	162,2	186,7	20645	1233
1998/99	653	298	503,7	1210,3	164,9	290,1	156,9	214,3	21766	1247
1999/00	658	313	503,7	1285,4	170,1	300,4	156,0	240,3	22300	1187
2000/01	664	315	528,0	1402,9	190,1	346,4	148,6	273,6	23295	1131
2001/02	665	318	561,3	1548,0	201,2	387,1	147,5	312,8	24256	1106
2002/03	667	330	582,9	1686,9	203,7	408,6	155,5	356,7	25288	1166
2003/04	670	339	592,9	1843,8	202,5	432,5	162,8	416,6	27106	1220
2004/05	619	347	548,5	2026,7	182,2	475,2	148,2	316,2	28412	1271
2005/06	606	345	505,3	2203,8	169,2	503,0	142,7	372,4	29866	1351
2006/07	570	350	468,0	2318,6	151,2	507,7	137,9	413,6	31293	1373
2007/08	553	351	441,3	2372,5	142,5	491,2	134,3	468,4	32497	1418
2008/09	528	353	399,3	2364,5	114,4	425,2	118,1	505,2	33344	1476
2009/10	511	350	354,2	2245,2	93,4	370,5	114,8	527,3	34115	1463
2010/11	505	349	361,5	2129,8	129,1	392,0	111,0	543,7	34653	1561
2011/12	501	345	356,8	1954,8	105,1	314,5	96,7	529,8	34193	1631
2012/13	489	334	345,2	1824,9	99,8	341,3	92,2	520,7	33640	1814
2013/14	478	325	329,0	1723,7	93,8	348,0	91,2	485,1	31482	1831

Значний вплив на ефективність реалізації трудового потенціалу вищої освіти впливають проблеми, які можуть розглядатися з трьох аспектів: економічного, технологічного, організаційно-адміністративного (табл. 3).

Таблиця 3
Проблеми ефективної реалізації трудового потенціалу вищої освіти

Проблеми			Напрямки вирішення
1			2
економічні			
Безкоштовна освіта. Фінансова, економічна доступність вищої школи –державне фінансування.	↔	Платність вищої школи. Необхідність додаткового фінансування вищої школи.	Оптимізація співвідношення платної та безкоштовної освіти.
Пріоритет державної освіти.	↔	Пріоритет приватної освіти.	Чітке визначення, структурування, відсоткового співвідношення приватних та державних вузів за різними критеріями (регіон, напрям освіти).

1			2
Вища освіта як товар. Існування попиту на напрямки освіти, які відповідають сучасним модним тенденціям освіти.	↔	Вища освіта як об'єктивна необхідність Існування переліку обов'язкових фундаментальних дисциплін, затверджених спеціальностей, реального дефіциту спеціальностей.	Державний стандарт на освітні програми обов'язкових дисциплін Розвиток і акредитація нових спеціальностей, введення вибіркових дисциплін, ліквідування старих спеціальностей Формування особливого попиту на напрямки освіти, які відповідають сучасним соціально-економічним умовам України
<i>технологічні</i>			
Необхідність використання нових. Технологій реалізації трудового потенціалу вищої освіти	↔	Використання закордонної теорії і практики технологій реалізації трудового потенціалу вищої освіти, які не враховують особливостей історичних соціально-економічних умов України	Розроблення теоретичної та методичної бази реалізації трудового потенціалу вищої освіти в Україні
Доступність вищої освіти		Високі вимоги до абітурієнтів у вищій освіті	Введення багаторівневої освіти
Динамічність розвитку наукового знання	↔ ↔	Якість викладення нового матеріалу, освоєння нових курсів, підготовка науково-методичних розробок	Підвищення кваліфікації та переатестація науково-педагогічних працівників
<i>організаційно-адміністративні</i>			
Розвиток наукового знання, необхідність введення нових курсів	↔	Збереження загального строку освіти	Скорочення аудиторних годин, посилення самостійної роботи студентів, введення мобільної гнучкої системи освіти
Непостійність якості реалізації трудового потенціалу вищої освіти як послуги	↔	Необхідність підтримання високої якості реалізації трудового потенціалу вищої освіти	Розвиток (впровадження) моніторингу трудового потенціалу вищої школи
Неможливість кількісно оцінити трудовий потенціал вищої освіти	↔	Необхідність підвищити достовірність оцінки трудового потенціалу вищої освіти	Обґрунтування та розроблення технологій використання методів багатовимірного статистичного аналізу, експертних оцінок для оцінки трудового потенціалу вищої школи

Окрім вище названих проблем ефективної реалізації трудового потенціалу існують і інші проблеми, які стосуються формування та розвитку трудового потенціалу ВНЗ:

- Розподіл кадрового складу ВНЗ III-IV рівня акредитації за віковими ознаками складає: у віці до 29 років – 9,4%, 30-39 років – 19,4%, 40-49 років – 27,9%, 50-59 років – 26,1%, 60-69 років – 14,1%, 70 років і старше – 3,0%. Порівняно низька питома вага працівників у віці до 40 років є наслідком зниження престижності педагогічної праці в умовах ринкової трансформації економіки.
- Міграція населення, особливо конкурентоспроможних його верств, є однією з

якісних характеристик трудового потенціалу. Продовжується відтік «умів» за межі України, що перетворює країну на своєрідного «донора» для потенційних конкурентів. Близько 1300 докторів і кандидатів наук щорічно залишають сферу науки та освіти і мігрують в інші країни.

- Низький рівень оплати праці та неоптимальний розподіл коштів у ВНЗ є дестимулюючими факторами використання та розвитку трудового потенціалу викладачів. Для 81% викладачів основна робота – це викладання у ВНЗ, але тільки 56% викладачам вона дає понад половину загального доходу. Більш прибутковими сферами діяльності слід вважати власний бізнес, роботу у фірмі та репетиторство. На таких роботах зайнято близько 30% викладачів.

- Множинна зайнятість викладачів ВНЗ (близько 90% викладачів). Два і більше постійних місця праці мають 62%, взагалі не мають регулярної роботи 6% викладачів. Це призводить: до нестачі часу на підготовку до навчального процесу; роботи у вихідні дні; відсутності регулярного харчування; відсутності часу на відпочинок та інші види діяльності, не пов'язані з викладанням.

Висновки. В результаті дослідження теоретичних основ формування та використання трудового потенціалу у ВНЗ було визначено такі особливості які позитивно впливають на нього:

- залежність кадрового потенціалу від рівня акредитації вищого навчального закладу;
- особливість пов'язана з швидким “моральним зносом” освітніх послуг;
- особливість пов'язана з сезонністю навчання.

Щоб покращити ситуацію щодо формування трудового потенціалу необхідно враховувати високі темпи технічного прогресу, проводити постійне підвищення перекваліфікації працівників, приділяти більше уваги особистісному розвитку студентів, надавати перевагу викладачам з науковим званням.

Щодо визначення ролі трудового потенціалу у ВНЗ, то він має важливу роль, адже забезпечує нормальне функціонування та розвиток ВНЗ, забезпечує підвищення його престижності, тим самим підвищує рівень його конкурентоспроможності.

Список літератури

1. Закон України "Про вищу освіту" // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 20.
2. Мармаза О. Менеджмент в освіті: секрети успішного управління. — Х. : Видавнича група "Основа", 2005. — 176 с.
3. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / В.Л. Ортинський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
4. Рыбников А.М. Совершенствование системы высшего образования как фактор развития трудового потенциала / А.М. Рыбников, Н.Д. Лукьянченко // Формування ринкової економіки : спец. вип. Управління людськими ресурсами: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – Т. 1, Ч. 1. – К.: КНЕУ, 2007. – С. 501-511 (0,6/0,5 д.а.).

Науково-інформаційне видання

Збірка наукових праць
за результатами VIII кафедрального конкурсу
студентських науково-дослідних робіт

**НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІ: ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ**

Випуск 8

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп'ютерна верстка, дизайн

Новикова І.В.
Новикова І.В.
Сухих Б. О.

41100, м. Шостка, вул. Інститутська, 6
Шосткинський інститут Сум ДУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ
Тел. 8 (05449) 7-55-91
e – mail: kafekp@gmail.com,
Aleksandrtr@gmail.com

Видавець і виготовлювач
«Зодіак»
м. Шостка

